

Proef ingediend met het oog op het behalen
van de graad van Master in de Agogische Wetenschappen

VLAAMSE ONDERZOEKERS AAN HET WOORD OVER EDUCATIE TIJDENS DETENTIE

**Een kwalitatief onderzoek naar de
ervaringen van Vlaamse onderzoekers en
reeds gevoerd onderzoek naar leren en
detentie.**

**BRITT VAN CLEVEN
2016-2017**

Aantal woorden: 14 080

Promotor: Dr. Dorien Brosens
Psychologie & Educatiewetenschappen

SAMENVATTING MASTERPROEF

Naam en voornaam: Van Cleven Britt

Rolnr.: 0531405

KLIN	☐
AO	☐
ONKU	☐
AGOG	X

Titel van de Masterproef: Vlaamse onderzoekers aan het woord over educatie tijdens detentie.

Promotor: Dr. Dorien Brosens

Samenvatting:

Het doel van deze masterproef is tweedelig: enerzijds het in kaart brengen van reeds gevoerd onderzoek naar leren tijdens detentie in Vlaanderen en anderzijds peilen naar de ervaringen van Vlaamse onderzoekers omtrent dit topic. Het verzamelen van de data gebeurde aan de hand van drie dataverzamelmethode(n): (1) een grondig literatuuronderzoek doorheen Vlaamse databases, (2) semigestructureerde interviews met acht onderzoekers naar leren tijdens detentie en (3) een online bevraging met vier onderzoekers. De resultaten van deze masterproef tonen aan dat de nood naar meer grootschalig onderzoek rond leren en detentie in Vlaanderen groot is. Aansluitend hierbij werden er zeven onderzoekstekorten geformuleerd door de respondenten. In totaal werden er 59 onderzoeken gedetecteerd, waarbij het onderwerp, de manier van datacollectie en respondenten besproken worden. Echter betreft dit voornamelijk kleinschalige onderzoeken. Om in te spelen op de tekortkomingen in het hulp- en dienstverleningsaanbod binnen een detentiecontext is grootschalig onderzoek eenmaal onmisbaar. Aan de hand van valorisatie kan deze kwaliteitsvolle kennis omgezet worden naar de praktijk. Bijgevolg is blijven inzetten op het doorstromen van kennis naar de maatschappij essentieel. Onderzoek samen voeren met de praktijk en het toegankelijk uitschrijven van de resultaten kan deze doorstroom vergroten. Verder formuleerde dit onderzoek uitdagingen omtrent leren tijdens detentie. Een blijvende uitdaging is het vergroten van het maatschappelijk draagvlak en aantonen dat hulp- en dienstverlening wel degelijk een zinvolle investering is. Hiernaast is het een uitdaging om bij de modernisatie van de gevangenis in te spelen op een kwaliteitsvolle leerinfrastructuur en de sterke focus op veiligheid binnen de gevangenis te verminderen. Een laatste uitdaging betreft het optimaal uitbouwen van de digitalisering van het onderwijs in de gevangenis. Toekomstig onderzoek kan zich richten op het bundelen van de gevonden onderzoeken tot één geheel. Op deze manier kan er met een grotere betrouwbaarheid uitspraken gedaan worden over bepaalde thema's omtrent leren en detentie.

Dankwoord

Het tot stand komen van deze masterproef is niet enkel mijn verdienste, graag bedank ik de volgende personen voor de hulp bij deze masterproef.

In eerste instantie wil ik mijn promotor en begeleidster Dr. Dorien Brosens bedanken. Gedurende het gehele proces heeft ze mij bijgestaan met waardevolle feedback en de nodige ondersteuning en geduld. Haar advies en steun waren een grote hulp bij het schrijven van deze masterproef. Hiernaast wil ik ook graag Dr. Liesbeth De Donder bedanken voor de bijkomende hulp en tips.

Verder gaat mijn dank uit naar de onderzoekers die bereid waren om mee te werken aan de interviews. Zonder hun enthousiasme en expertise was de realisatie van deze masterproef niet mogelijk.

Graag bedank ik ook mijn vrienden om te zorgen voor dé ideale uitlaatklep wanneer het nodig was. Extra dank aan Magdalena om gedurende een heel jaar mijn 'study buddy' te zijn. Tot slot bedank ik ook mijn ouders, mijn broer Lars en zus Lore voor de vele steun en vooral de vele kansen doorheen mijn studies. Lore, extra bedankt voor het kritisch nalezen van mijn thesis en de vele babbels!

Aan allemaal: duizend maal dank!

Inhoudsopgave

Samenvatting	I
Dankwoord	II
Inhoudsopgave	III
Lijst met tabellen	VI
Inleiding	1
DEEL 1: Literatuurstudie	2
1 Formeel onderwijs in de gevangenis.....	2
1.1 Wettelijk kader	2
1.2 Het importmodel in Vlaanderen: Onderwijs over de gevangensmuren heen	3
1.3 Internationale literatuur over educatie tijdens detentie	4
2 Voordelen van het volgen van educatie binnen de gevangensmuren.....	9
2.1 Voordelen voor de gedetineerde	9
2.2 Voordelen voor de gevangenis en maatschappij.....	9
3 Barrières om te participeren aan educatie binnen de gevangensmuren	10
4 Motieven die aanzetten tot educatie binnen de gevangensmuren	11
5 Profiel van gedetineerden	12
5.1 Algemeen onderwijsprofiel van gedetineerden	12
5.2 Profiel van gedetineerden die participeren aan het onderwijsaanbod	12
6 Onderzoeksvragen	13
DEEL 2: Data en methode	14
1 Onderzoeksopzet	14
1.1 Literatuurreview	14
1.2 Semigestructureerde interviews.....	14
1.3 Online bevraging	14
2 Onderzoekseenheden.....	14
2.1 Semigestructureerde interviews.....	14
2.2 Online bevraging	15
3 Onderzoeksmateriaal	16
3.1 Literatuur review	16
3.2 Semigestructureerde interviews.....	16
3.3 Online bevraging	17
4 Analyse	17

4.1	Literatuurreview	17
4.2	Semigestructureerde interviews.....	17
4.3	Online bevraging	17
DEEL 3: Resultaten		18
1	Gegevens databank Klasbank vzw	18
2	Interviews	28
2.1	Visie van de onderzoekers	28
2.1.1	Leren tijdens detentie volgens Vlaamse onderzoekers.....	28
2.1.2	Ideale detentie	28
2.2	Onderzoekstekorten	29
2.2.1	Leemten in onderzoek naar leren tijdens detentie	29
2.2.2	Uitdagingen omtrent leren tijdens detentie.....	31
2.3	Valorisatie van onderzoek	33
2.3.1	Valorisatie naar het beleid toe	33
2.3.2	Valorisatie naar de praktijk toe	34
2.3.3	Rol Klasbak vzw.....	34
3	Online bevraging	35
3.1	Studenten en het thema leren tijdens detentie	35
3.2	Onderzoekstekorten	35
DEEL 4: Discussie en conclusie		36
1	Bespreking onderzoeksvragen.....	36
1.1	Welk onderzoek werd er reeds gevoerd naar leren tijdens detentie in Vlaanderen?.....	36
1.2	Wat zijn de ervaringen van professoren van Vlaamse universiteiten en hogescholen die onderzoek voeren naar educatie tijdens detentie?	36
1.2.1	Visie van de onderzoekers.....	36
1.2.2	Onderzoekstekorten	37
1.2.3	Uitdagingen.....	39
1.2.4	Valorisatie.....	39
2	Praktische en beleidsaanbevelingen	40
3	Beperkingen van het onderzoek	41
4	Aanbevelingen verder onderzoek	42
5	Conclusie.....	43
Referentielijst		44

Bijlagen	52
Bijlage 1: Informed consent.....	53
Bijlage 2: Interviewschema	54
Bijlage 3: Labelschema	57
Bijlage 4: Interviewvoorbeeld	58
Bijlage 5: Online bevraging.....	67

Lijst met tabellen

Tabel 1. Internationale literatuur over formele educatie tijdens detentie.....	5
Tabel 2. Vlaamse literatuur over leren tijdens detentie.....	19

Inleiding

Gedetineerden vormen een kwetsbare doelgroep die wordt geconfronteerd met allerlei uitdagingen (Centre for Social Justice, 2009). Onderzoek toont immers aan dat detentie langdurige negatieve gevolgen heeft, zoals financiële problemen (Dirkzwager, Nieuwbeerta, & Fiselier, 2009), verlies van werk (Western, 2002), gezondheidsproblemen (Liebling & Maruna, 2005), etc. De situatie van gedetineerden maakt dat het zinvol is om hen kansen te bieden om terug greep op hun leven te krijgen. Op deze wijze kunnen ze op een geslaagde manier worden voorbereid op een re-integratie in de samenleving (Centre for Social Justice, 2009).

Onderwijsprogramma's nemen een belangrijke positie in bij de voorbereiding van deze re-integratie (Centre for Social Justice, 2009). Onderzoek toont aan dat gedetineerden, gemiddeld, lager geschoold zijn in vergelijking met de algemene bevolking (Erisman & Contardo, 2005). De combinatie van laaggeschooldheid en het stigma van een ex-gedetineerde is een grote hindernis voor het vinden van werk na vrijlating. Via een onderwijsaanbod binnen de gevangenis muren kunnen er echter allerlei kansen gecreëerd worden om deze hindernis te overbruggen (Davis et al., 2013). Verschillende onderzoeken tonen immers aan dat deelnemen aan een onderwijsaanbod binnen de gevangenis muren vele positieve effecten kent. Participeren leidt tot minder recidive (Esperian, 2010), minder geweldpleging tussen de gedetineerden met als gevolg een positievere gevangenisomgeving (Alzúa, Rodriguez, & Villa, 2010), minder onderwijsachterstand, meer kansen op de arbeidsmarkt (Hawley, Murphy, & Souto-Otero, 2013) en een verhoogde zelfeffectiviteit (Allred, Harrison, & O'Connell, 2013). Echter zijn er veel barrières die gedetineerden hinderen tot de toegang van educatie, zoals het gebrek aan infrastructuur (Brazzell, Crayton, Mukamal, Solomon, & Lindahl, 2009), onvoldoende steun van beleidsmakers en het publiek, beperkte financiering en de laaggeschooldheid van gedetineerden (Erisman & Contardo, 2005).

Het doel van deze masterproef is enerzijds het in kaart brengen van bestaand onderzoek naar leren tijdens detentie in Vlaanderen en anderzijds peilen naar de ervaringen van Vlaamse onderzoekers omtrent dit topic. Dit thema werd aangeboden door Klasbak vzw, het nieuwe netwerk over leren en detentie. Het eerste doel is het verzamelen van bestaande literatuur rond leren tijdens detentie. Eén van de doelstellingen van Klasbak vzw is namelijk om een duurzame kennisdatabank uit te bouwen over leren en detentie. De bedoeling van deze databank is bekend te maken welke onderzoeken er reeds gebeurd zijn (Klasbak vzw, 2016). Het tweede doel van dit onderzoek is peilen naar de ervaringen van onderzoekers naar leren tijdens detentie aan Vlaamse hogescholen en universiteiten. Er zijn verschillende methodes om onderzoek te voeren naar leren binnen detentiecontext. Voor de hand liggende factoren zijn het bevragen van studenten (Diseth, Eikeland, Manger, & Hetland, 2008) of het bevragen van leerkrachten (Bhatti, 2010). Tot op heden is er in Vlaanderen nog geen onderzoek gevoerd waarbij onderzoekers naar leren tijdens detentie bevraagd werden omtrent hun visie over leren tijdens detentie.

DEEL 1: Literatuurstudie

1 Formeel onderwijs in de gevangenis

Het doel van een gevangenis is driedelig: (1) de samenleving beschermen tegen het gevaar van delinquenten, (2) het bestraffen van hun daden na het breken van de wet en (3) ten slotte rehabilitatie. Het derde doel, rehabilitatie, gaat het over het feit dat regimes binnen de gevangenis gericht zijn op persoonlijke verandering in het leven van daders. Het bereidt de gedetineerden voor op een succesvolle re-integratie in de maatschappij (Centre for Social Justice, 2009). Het volgen van onderwijs tijdens detentie speelt een belangrijke rol in het creëren van kansen om op een geslaagde manier te resocialiseren (Davis et al., 2013).

Formele educatie is georganiseerde educatie dat kan resulteren in de toekenning van een officieel certificaat of diploma dat uitgereikt of erkend wordt door het ministerie van onderwijs, een professionele sector of een ander ministerie (Boeren, 2011; Desmedt, Groenez, & Van den Broeck, 2006). Formele educatie vindt plaats in het systeem van scholen, hogescholen, universiteiten en andere formele onderwijsinstellingen (Vermeersch & Vandenbroucke, 2009).

1.1 Wettelijk kader

De rechten van gedetineerden op vlak van onderwijs zijn zowel op internationaal als op nationaal niveau vastgelegd (Hawley et al., 2013). De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens werd aangenomen door de Verenigde Naties en bevat de fundamentele rechten en vrijheden van de mens. In artikel 26 staat vermeld dat eenieder, ook gedetineerden, het recht heeft op onderwijs (Verenigde Naties, 1948). De Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners werd in 1955 vastgelegd door de Verenigde Naties. Het is een internationaal consensus over de minimumregels voor de behandeling van gedetineerden. Het recht op onderwijs zit vervat in artikel 77. Volgens dit verdrag moeten alle landen garanderen dat gedetineerden een degelijke opleiding kunnen genieten (Verenigde Naties, 1955).

Op Europees niveau werden de European Prison Rules initieel aangenomen in 1973 (Europarat, 2006). De European Prison Rules zijn aanbevelingen voor de Europese lidstaten inzake de behandeling van gedetineerden. Deze regels stellen dat elke gedetineerde het recht heeft op onderwijs. De educatieve programma's moeten tegemoet komen aan de individuele behoeften en de aspiraties van de gedetineerden. Er moet voldoende aandacht besteed worden aan gedetineerden met leerproblemen, gedetineerden die een gebrek aan basiseducatie hebben en aan jonge gedetineerden. Daarnaast benadrukt het Comité van Ministers van de Raad van Europa dat in de mate van het mogelijke het onderwijsaanbod in de gevangenis afgestemd moet zijn op het externe onderwijsaanbod. Op deze manier kunnen de gedetineerden na hun vrijlating hun opleiding zonder problemen voort zetten (Comité van ministers van de raad van Europa, 2006).

Deze internationale/Europese wetgeving heeft zijn vertaalslag gevonden in België. In 2005 werd in België de basiswet betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van gedetineerden ingevoerd. Deze wet legt de plichten en rechten van gedetineerden vast en stelt onder andere dat gedetineerden het recht hebben om zich te scholen, bij te scholen of om hun opleiding in de

gevangenis verder te zetten (Belgisch Staatsblad, 2005). Aangezien de bijstand aan personen, waaronder ook educatie valt, een bevoegdheid is van de gemeenschappen (Vlaamse overheid, z.d.-a) werd in Vlaanderen op 8 maart 2013 het decreet betreffende de organisatie van hulp- en dienstverlening aan gedetineerden bekrachtigd. Het doel van dit decreet is het recht van gedetineerden en hun omgeving op een integrale en kwaliteitsvolle hulp- en dienstverlening te waarborgen (Belgisch Staatsblad, 2013).

1.2 Het importmodel in Vlaanderen: Onderwijs over de gevangensmuren heen

Binnen Europa bestaan er verschillende modellen om educatie tijdens detentie te organiseren. Welk model een land hanteert hangt af van het beleid, de cultuur, de grootte en het profiel van de gevangenispopulatie (Costelloe & Langelid, 2011). In Vlaanderen wordt er gebruik gemaakt van het importmodel. Hierbij is het onderwijsaanbod in de gevangenis afgestemd op het externe aanbod. Organisaties die actief zijn in de 'vrije' samenleving gaan zelf naar de gevangenis toe zodat educatie ook voor gedetineerden beschikbaar en toegankelijk is. Dit betekent dat opgeleide en ervaren docenten van buitenaf, die op de hoogte zijn van de laatste ontwikkelingen en onderwijstechnieken, les geven in de gevangeniscontext (Brosens, 2015; GHK, 2012; Hetland, Eikeland, Manger, Diseth, & Asbjørnsen, 2007; TemaNord, 2009). Het importmodel is een vrij uniek model binnen Europa. Vlaanderen en Noorwegen zijn de enige twee regio's die dit model hanteren (Brosens, 2015). Dit in tegenstelling tot andere lidstaten van de Europese Unie waar justitiepersoneel wordt opgeleid tot leerkrachten (GHK, 2012). Het importmodel kent vele voordelen. Ten eerste is er een garantie van de kwaliteit van de dienstverlening (Stuurgroep volwassenenonderwijs, 2014). Daarnaast is er een gelijkwaardig aanbod binnen en buiten de gevangensmuren. Hierdoor kunnen gedetineerden hun opleiding na vrijlating verder zetten (Claes & Brosens, 2015). Ook het feit dat de leerkrachten niet verwant zijn met de straf van de gedetineerden en dat de gedetineerden contact hebben met iemand van de buitenwereld is een groot voordeel. Hierdoor voelen de gedetineerden zich meer als studenten dan als gedetineerden (GHK, 2012).

Onderwijs tijdens detentie is een belangrijk middel om de kansenongelijkheid binnen de samenleving te bestrijden (Tassier, 2005). Verschillende onderwijsinstellingen bieden educatie aan voor gedetineerden in de Vlaamse gevangenissen. Het gehele aanbod wordt georganiseerd en gecoördineerd door het Vlaams Ondersteuningscentrum voor Volwassenenonderwijs (Vocvo). Vocvo staat in voor de coördinatie en ondersteuning van de lokale aanbodverstrekkers en het optreden als intermediair aanspreekpunt tussen onderwijsverstrekkers, gevangenisdirecties en beleidscoördinatoren van de Afdeling Welzijn en Samenleving. In elke gevangenis is er een onderwijscoördinator aanwezig, deze volgt het onderwijs tijdens detentie op (Vlaams Ondersteuningscentrum voor Volwassenenonderwijs, z.d.).

1.3 Internationale literatuur over educatie tijdens detentie

Onderstaande tabel biedt een overzicht van bestaande internationale literatuur over educatie tijdens detentie. Hierbij ligt de focus op Engelstalige artikels van het jaar 2005 tot 2016. Voor het vinden van relevante studies werden er drie databasen geraadpleegd: ERIC, Limo en Web of Science. In het veld 'titel' werden volgende trefwoorden ingegeven: (Educat* OR Teach* OR Learn*) AND (Prison* OR Jail* OR Detention* OR Correct* OR Incar*). Naast het zoeken in databasen werd ook gebruik gemaakt van de sneeuwbalmethode. De sneeuwbalmethode is een zoekmethode waarbij er wordt gekeken naar de referentielijst van relevante artikels (Baarda, 2013). Hierbij werd gezocht naar studies die relevant zijn voor het thema educatie tijdens detentie. Ook hierbij lag de focus op Engelstalige artikels vanaf het jaar 2005. Deze zoekmethode leverde de meeste studies op. In totaal werden er 31 wetenschappelijke studies gevonden. Onderstaande tabel biedt een overzicht van de topics van de studies (motieven, het profiel van deelnemende gedetineerden, voordelen en knelpunten van educatie tijdens detentie), de manier van datacollectie en de betrokken respondenten.

De studies zijn voornamelijk uitgevoerd in Amerika (Argentinië en verschillende staten uit Noord-Amerika, n=15) en Europa (Engeland, Noorwegen, Denemarken, Finland, IJsland, Zweden, Servië en België, n=15). Verder is er ook één studie gevonden uit Australië. De respondenten van de meeste studies zijn gedetineerden (n=16). Om de gedetineerden te betrekken in de onderzoeken zijn de volgende manieren van datacollectie gehanteerd: Vragenlijsten (n=11), databaseanalyse (n=2), interviews (n=2) en focusgroep (n=1). Ex-gedetineerden vormden de respondenten van 2 onderzoeken (n=2). Hierbij werd er gebruik gemaakt van een follow-up studie (n=1) en van een databaseanalyse (n=1). De respondenten van andere studies zijn stakeholders naar educatie tijdens detentie (bijvoorbeeld: beleidsmakers, leerkrachten, gevangenispersoneel,...n=8). Hierbij gebeurde de datacollectie aan de hand van interviews (n=4), rondetafelgesprek (n=2) en vragenlijsten (n=2). Er werden verder twee onderzoeken gevonden waarbij er enkel gebruikgemaakt werd van literatuurstudie, twee meta-analyses en één casestudie.

Van de 31 studies, behandelen 19 studies de voordelen en 11 studies de knelpunten van educatie tijdens detentie. In 8 studies wordt er dieper in gegaan op de motieven om deel te nemen aan educatie en in slechts 3 studies werd het profiel van deelnemende gedetineerden aan educatie besproken.

Tabel 1. Internationale literatuur over formele educatie tijdens detentie

Auteur(s)	Land	Jaartal	Motieven	Profiel	Voordelen	Knelpunten	Datacollectie	Respondenten	N
Allred, Harrison & O'Connell	Verenigde Staten	2013			X		Vragenlijst die de zelfeffectiviteit meet	Gedetineerden Studenten buiten de gevangenis	48 47
Alzúa, Rodriguez & Villa	Argentinië	2009			X		Vragenlijst	Gedetineerden	26 531
Bhatti	Engeland	2010				X	Interviews	Leerkrachten	4
Brazell, Crayton, Mukamal, Solomon & Lindahl	Verenigde Staten	2009			X	X	Ronde tafel gesprekken	Beleidsmakers, professionelen, onderzoekers	29
Brosens, De Donder, Dury, Verté	België	2015				X	Vragenlijst	Gedetineerden	486
Callan & Gardner	Australië	2005			X		Interviews	Gedetineerden Personeel	110 35
Centre for Social Justice	Engeland	2009	X		X	X	Literatuur review	/	/
Cho & Tyler	Verenigde Staten	2010			X		Database van drie overheidsinstellingen in Florida	Gedetineerden die educatie volgden Gedetineerden die geen educatie volgden	5 172 7 666
Costelloe & Langelid	Engeland	2011			X	X	Literatuur review	/	/
Davis, Bozick, Steele, Saunders & Miles	Verenigde Staten	2013			X		Meta-analyse	/	58

Davis, Steele, Williams, Turner, Miles, Saunders & Steinberg	Verenigde Staten	2014			X		Meta-analyse	/	18
Diseth, Eikeland, Manger, Hetland	Noorwegen	2008	X			X	Vragenlijst	Gedetineerden	534
Eikeland, Manger & Asbjørnsen	Denemarken, Finland, IJsland, Zweden, Noorwegen	2009	X	X		X	Vragenlijst	Gedetineerden	7 900
Erismán & Contardo	Verenigde staten	2005			X	X	Vragenlijst	Correctionele onderwijs administratoren	46
Esperian	Verenigde Staten	2010			X		Literatuur review en interviews	Personeel	/
Kim & Clark	Verenigde Staten	2013			X		Database New York State Division of Criminal Justice Services	Gedetineerden	31 815 cases
GHK	Engeland	2012				X	Casestudie	Vlaanderen	1
Hawley, Murphy & Souto-Otero	Europa	2013			X		Literatuur review & online vragenlijst	Coördinatoren van educatie tijdens detentie	33

Hetland, Eikeland, Manger, Diseth & Asbjørnsen	Noorwegen	2007		X		Vragenlijst	Gedetineerden	2 255
Jovanić	Servië	2011			X X	Literatuurreview	/	/
Lockwood, Nally, Ho & Knutson	Verenigde Staten	2012			X	Follow-up studie (Duur: 5jaar)	Ex-gedetineerden	6 561
Manger, Eikeland, Asbjørnsen & Langelid	Noorwegen	2006		X		Vragenlijst	Gedetineerden	1937
Manger, Eikeland & Asbjørnsen	Noorwegen	2013		X		Vragenlijst	Gedetineerden	1648
Manger, Eikeland, Diseth, Hetland & Asbjørnsen	Noorwegen	2010		X		Vragenlijst	Gedetineerden	467
Prisoner Learning Alliance	Engeland	2013			X X	Expert rondetafelgesprekken	Gouverneurs, vrijwilligers, organisaties	+50
Reed	Verenigde Staten	2015			X	Literatuurreview	/	6
Roth & Manger	Noorwegen	2014		X		Vragenlijst	Gedetineerden	1276
Schlesinger	Verenigde staten	2005		X		Interviews	Gedetineerden	15
Sedgley, Scott, Williams & Derrick	Verenigde Staten	2010			X	Database Ohio prison system	Ex-gedetineerden	4515
Tewksbury & Stengel	Verenigde Staten	2006		X		Vragenlijst	Gedetineerden	281

Winterfield, Coggeshall, Burke- Storer, Correa, & Tidd	Verenigde Staten	2009	X	Focusgroep Interviews en analyse administratieve data	Gedetineerden Stakeholders	9-14 12-24

2 Voordelen van het volgen van educatie binnen de gevangensmuren

19 van de bestudeerde studies behandelen de voordelen van educatie binnen de gevangenis.

2.1 Voordelen voor de gedetineerde

Het verstrekken van onderwijs creëert heel wat kansen voor participerende gedetineerden (Costelloe & Langelid, 2011; Reed, 2015). Verschillende onderzoeken wijzen meermaals op feit dat het volgen van onderwijs tijdens detentie de kans op recidive verkleint (Esperian, 2010; Kim & Clark, 2013; Sedgley, Scott, Williams, & Derrick, 2008; Winterfield, Coggeshall, Burke-Storer, Correa, & Tidd, 2009). Een onderzoek uit 2013 toont aan dat gedetineerden die deelnemen aan onderwijs gemiddeld 43 procent minder kans hebben op recidive dan gedetineerden die dat niet doen (Davis, Steele, Bozick, Williams, Turner, Miles, Saunders, Steinberg, et al., 2014; Davis et al., 2013). Verder hebben gedetineerden met een lager opleidingsniveau meer kans op recidive na vrijlating (Lockwood, Nally, Ho, & Knutson, 2012). Ten tweede is er ook een positieve associatie tussen het volgen van een opleiding en het vinden van werk na vrijlating (Hawley et al., 2013). Onderwijsprogramma's binnen detentie spelen met andere woorden een belangrijke rol in het verbeteren van de arbeidspositie van de gedetineerden (Lockwood et al., 2012). Volgens Davis et al. (2013) heeft vooral het volgen van een beroepsopleiding een positieve invloed op het vinden van werk na vrijlating. Bovendien is tewerkstelling na detentie de voornaamste voorspeller voor recidive (Costelloe & Langelid, 2011), ex-gedetineerden die geen werk vinden na vrijlating hebben 1.5 keer meer kans om te recidiveren (Lockwood et al., 2012). Echter zijn deze resultaten in tegenspraak met de bevindingen van Cho en Tyler (2010). Cho en Tyler stellen vast dat basiseducatie geen invloed heeft op het verminderen van recidive. Een mogelijke verklaring is dat het verminderen van recidive een bewustzijn van de gevolgen van de daden vraagt en niet zozeer afhangt van verhoogde cognitieve vaardigheden. De onderzoekers vinden wel een positief verband tussen basiseducatie en een stijging in tewerkstellingscijfers (Cho & Tyler, 2010).

Tot slot heeft het volgen van educatie een positief effect op de zelfeffectiviteit van gedetineerden. Zelfeffectiviteit verwijst naar het geloof in het eigen vermogen om adequaat en efficiënt te handelen in een bepaalde situatie. Gedetineerden hebben bij het eindigen van de opleiding een groter vertrouwen in hun eigen vermogen ten opzichte van bij de start (Allred et al., 2013; Callan & Gardner, 2005; Erisman & Contardo, 2005).

2.2 Voordelen voor de gevangenis en maatschappij

Onderwijsprogramma's hebben niet enkel gevolgen voor individuele gedetineerden, maar ook voor de gevangenis als instituut. Zo creëert het een positievere en veiligere gevangenisomgeving (Winterfield et al., 2009). Deelname aan onderwijsprogramma's tijdens detentie vermindert significant verwondingen, geweldpleging tussen de gedetineerden, materiële schade en sancties. Een eerste mogelijke verklaring is dat onderwijsprogramma's de morele waarden en attitudes ten opzichte van gewelddadig gedrag verandert. Een tweede verklaring is dat gedetineerden hun detentietijd zinvoller invullen (Alzúa et al., 2010).

Naast voordelen voor de gedetineerden en de gevangenis zijn er ook voordelen op maatschappelijk vlak. Criminaliteit brengt allerlei maatschappelijke en economische kosten met zich mee, zoals de kosten voor het slachtoffer. Uit onderzoek blijkt dat educatie tijdens detentie, met minder recidive tot gevolg, een significante kostenbesparing oplevert voor de staat (Hawley et al., 2013; Lochner & Moretti, 2001; Sedgley et al., 2008).

3 Barrières om te participeren aan educatie binnen de gevangensmuren

11 van de 31 studies bestuderen de barrières die participatie aan onderwijs tijdens detentie kan bemoeilijken. Het aanbieden van onderwijs in een gevangeniscontext is geen evidentie zowel op het niveau van de gevangenisomgeving, het beleid, de gedetineerden en de leerkrachten (Brazzell et al., 2009).

De detentiecontext waarin gedetineerden zich bevinden brengt op organisatorisch vlak verschillende moeilijkheden met zich mee. Hierdoor kan de continuïteit van de opleiding voor vele gedetineerden verstoord worden. Voorbeelden hiervan zijn: veiligheidsroutines, overgeplaatst worden naar een andere gevangenis tijdens het volgen van een opleiding en eindigen van de straf voor het afronden van de opleiding (Brazzell et al., 2009; Centre for Social Justice, 2009; Costelloe & Langelid, 2011). Ook het gebrek aan lesmaterialen vormt een barrière om te participeren aan educatie binnen de gevangensmuren. Onvoldoende toegang tot computerfaciliteiten (Eikeland, Manger, & Asbjørnsen, 2009), onvoldoende toegang tot literatuur en gebrek aan infrastructuur (bijvoorbeeld gebrek aan klaslokalen) bemoeilijken het organiseren van onderwijs (Brazzell et al., 2009; Diseth et al., 2008). Daarnaast zijn er ook hindernissen op macroniveau, zoals het gebrek aan overheidsfinanciering en een gebrek aan steun van beleidsmakers en het publiek (Brazzell et al., 2009; Erisman & Contardo, 2005).

Naast organisatorische en beleidsfactoren, zijn er ook moeilijkheden op het niveau van de gedetineerden zelf om te participeren aan educatie. Gedetineerden zijn vaak onvoldoende voorbereid op de vakken. De meerderheid van de gevangenispopulatie is laaggeschoold waardoor het volgen van een cursus niet evident is. Deze leerlingen hebben een mindere motivatie en een minder adequate leerstrategie (Erisman & Contardo, 2005). Verder zijn er financiële gevolgen aan het volgen van een opleiding. Gedetineerden moeten geen bijdragen betalen voor het volgen van een opleiding. Toch heeft dit in sommige landen nadelige financiële gevolgen voor de gedetineerden. Gedetineerden die zich inschrijven voor een opleiding kunnen overdag niet werken, dit impliceert een verlies aan loon. Het niet kunnen werken vormt een grote belemmering tot deelname (GHK, 2012). Gedetineerden die werk hebben verkiezen dit boven onderwijs (Jovanić, 2011). Tot slot is de diversiteit binnen de gevangenispopulatie een belangrijke uitdaging (Prisoner Learning Alliance, 2013). Er dient rekening gehouden te worden met de variatie in cognitieve vaardigheden en eerdere ervaringen met educatie (Bhatti, 2010; Brazzell et al., 2009). Individuele leerplannen leiden tot het bereiken van de leerdoelen van de gedetineerde. Echter kost het veel tijd om eerdere leerervaringen en prestaties te begrijpen en te evalueren (Prisoner Learning Alliance, 2013).

Eveneens de leerkrachten binnen de gevangensetting staan voor unieke uitdagingen. Het is belangrijk dat de leerkracht de complexe omstandigheden van detentie begrijpt. Zo moeten de

leerkrachten dagelijks voorbij de metaaldetectoren. Hiernaast moeten ze hun leerstof en opdrachten aanpassen aan de beperkingen binnen de gevangeniscontext, zoals onverwachte afwezigheid van een leerling omwille van hun proces of een bezoek van de advocaat. Het al dan niet doorgaan van de lessen is erg onvoorspelbaar, zowel voor de gedetineerden als voor de leerkracht (Erisman & Contardo, 2005).

4 Motieven die aanzetten tot educatie binnen de gevangismuren

8 van de 31 bestudeerde studies behandelen de drijfveren van gedetineerden om deel te nemen aan educatie. De redenen waarom gedetineerden deelnemen aan educatie tijdens detentie zijn uiteenlopend. Schlesinger (2005) onderzocht de redenen waarom 15 gedetineerden participeren aan educatie in de Verenigde Staten. En stelde vast dat sociaal contact met andere gedetineerden de belangrijkste drijfveer voor participatie is. Andere redenen die de gedetineerden aanhalen zijn: het systeem manipuleren, vermijden van een onaangename job of celgenoot, het behalen van een diploma en de arbeidspositie verbeteren (Schlesinger, 2005). Uit onderzoek van Tewksbury en Stengel (2006), een ander onderzoek uit de Verenigde Staten, blijkt dat gedetineerden les volgen om hun gevoel van eigenwaarde te vergroten, verbeteren van de arbeidspositie en om de algemene competenties te vergroten.

Eikeland, Manger & Asbjørnsen (2009) voerden een onderzoek uit in vijf Scandinavische landen naar de onderwijsachtergronden en onderwijsmotieven van gedetineerden. Volgende redenen werden door de gedetineerden aangehaald als belangrijke drijfveren om te starten met educatie: zinvolle tijdsbesteding, om iets te leren over een bepaald onderwerp en om de arbeidspositie te verbeteren. In een later onderzoek onderscheiden Manger, Eikeland, Diseth, Hetland en Asbjørnsen (2010) drie motivatie categorieën die aanzetten tot educatie tijdens detentie: voorbereiding op het leven na detentie (categorie 1); sociale redenen (categorie 2) en verwerven van kennis en vaardigheden (categorie 3). De onderzoekers delen deze factoren op in push- en pullfactoren die de motivatie om onderwijs te volgen beïnvloeden. Push-factoren zijn achterliggende sociale of psychologische oorzaken waarbij gedetineerden naar onderwijs 'geduwd' worden. Ze doen dit om bepaalde situaties te vermijden zoals de gevangenisroutine. Categorie 2 is een push-factor. Pull-factoren zijn bewuste keuzes om een bepaald doel te realiseren. Categorie 1 en 3 zijn pull-factoren. Gedurende de detentietijd kunnen de motieven om te participeren aan educatie veranderen. Gedetineerden die oorspronkelijk 'geduwd' zijn in de richting van educatie kunnen bij positieve ervaringen veranderen van push naar pull.

In 2014 werd in Noorwegen onderzoek gedaan naar de relatie tussen de drie bovenstaande motivationele categorieën en vroegere opsluiting, de lengte van de straf en de gespendeerde tijd in de gevangenis. 1276 gedetineerden uit Noorse gevangenissen beantwoordden de vragenlijst over motieven die aanzetten tot educatie. Uit het onderzoek blijkt dat gedetineerden met een lange gevangenisstraf onderwijs volgen om zichzelf voor te bereiden op het leven na detentie en het verwerven van kennis en vaardigheden. Hoe verder gedetineerden gevorderd zijn in hun detentieperiode, hoe meer ze het belang benadrukken van educatie vanuit een toekomstperspectief. Vroegere opsluiting heeft geen invloed op één van de drie motivatiecategorieën (Roth & Manger, 2014).

5 Profiel van gedetineerden

3 van de 31 bestudeerde studies gaan over het profiel van gedetineerden die deelnemen aan educatie tijdens detentie.

5.1 Algemeen onderwijsprofiel van gedetineerden

Gedetineerden vormen een van de meest kwetsbare en uitgesloten groep binnen de samenleving (Hawley et al., 2013). Onderzoek toont aan dat gedetineerden een lagere scholingsgraad kennen in vergelijking met de algemene populatie (Erisman & Contardo, 2005; Hetland et al., 2007). Deze lage scholingsgraad heeft tot gevolg dat vele gedetineerden niet over de nodige basisvaardigheden beschikken, zoals taal- en rekenvaardigheden (Costelloe & Langelid, 2011; Hawley et al., 2013). De combinatie van laaggeschooldheid en het stigma van een ex-gedetineerde vormt een grote hindernis voor het vinden van werk na vrijlating (Davis et al., 2013).

5.2 Profiel van gedetineerden die participeren aan het onderwijsaanbod

Volgens een studie in Noorwegen neemt de kans van deelname af bij stijgende leeftijd. Jongere gedetineerden participeren dus meer (Manger, Eikeland, Diseth, Hetland, & Asbjørnsen, 2010). Een mogelijke verklaring kan zijn dat jongere gedetineerden meer nadenken over hun toekomstperspectief, waarbij educatie een belangrijke invloed kan zijn (Manger et al., 2010).

Gedetineerden die langer in de gevangenis verblijven schrijven zich vaker in in het onderwijsaanbod (Manger et al., 2010). Een mogelijke verklaring is dat educatie in de gevangenis niet ingericht wordt voor gedetineerden met kortere straffen (Manger, Eikeland, & Asbjørnsen, 2013). Een andere verklaring is dat gedetineerden met kortere straffen verwachten dat ze na hun vrijlating hun job of studies kunnen hervatten (Koudahl, 2009).

6 Onderzoeksvragen

Het doel van deze masterproef is tweedelig: enerzijds het in kaart brengen van bestaand onderzoek naar leren tijdens detentie en anderzijds peilen naar de ervaringen van Vlaamse onderzoekers omtrent dit topic. Hierbij wordt er getracht om de volgende twee onderzoeksvragen met bijhorende deelvragen te beantwoorden:

Onderzoeksvraag 1: Welk onderzoek werd er reeds gevoerd naar leren tijdens detentie in Vlaanderen?

- Welke methode van datacollectie werd er gebruikt?
- Wie waren de respondenten?
- Wat is de sample size?

Onderzoeksvraag 2: Wat zijn de ervaringen van professoren van Vlaamse universiteiten en hogescholen die onderzoek voeren naar educatie tijdens detentie?

- Wat is de visie van deze onderzoekers omtrent leren tijdens detentie?
- Welke onderzoekstekorten zijn er rond leren tijdens detentie?
- Op welke manier kan valorisatie van onderzoek gestimuleerd worden?
- Wat kan de rol van Klasbak vzw zijn in het valoriseren van onderzoek?

DEEL 2: Data en methode

1 Onderzoeksopzet

Het doel van deze masterproef is enerzijds het in kaart brengen van bestaand onderzoek naar leren tijdens detentie in Vlaanderen en anderzijds peilen naar de ervaringen van onderzoekers omtrent dit topic. Hierbij werd er gekeken naar leren in de brede zin van het woord, het betreft dus zowel formele als informele vormen van leren. Aangezien de opinie en de betekenisgeving van de onderzochten centraal staat, was een kwalitatief onderzoek het meest aangewezen (Mortelmans, 2013). Hierbij werden er drie dataverzamelmingsmethoden gehanteerd: (1) een literatuurreview, (2) semigestructureerde interviews en (3) een online bevraging.

1.1 Literatuurreview

Deze masterproef draagt bij tot een van de doelstellingen van Klasbak vzw, namelijk een duurzame kennisdatabank uitbouwen over leren en detentie. De bedoeling van deze databank is bekend maken welke onderzoeken er reeds gebeurd zijn (Klasbak vzw, 2016). Door middel van een literatuurreview werd er gekeken welke onderzoeken rond leren tijdens detentie gevoerd zijn in Vlaanderen. Het doel van deze literatuurreview is om bestaande kennis over leren tijdens detentie te inventariseren (Mortelmans, 2013). Hierbij werd er gekeken naar grootschalige onderzoeksprojecten, maar ook kleinere zoals masterproeven, bachelorproeven, etc.

1.2 Semigestructureerde interviews

Om een antwoord te kunnen bieden op de tweede onderzoeksvraag werd gebruik gemaakt van semigestructureerde interviews. Dit wil zeggen dat de onderzoeker het interview in grote lijnen voorbereidt, maar toch nog ruimte laat voor de respondent om het interview in te vullen (Mortelmans, 2013). Op voorhand werd er een topiclijst opgesteld met onderwerpen die in de loop van het interview aan bod moesten komen (zie bijlage 2). De duur van de interviews varieerde van 40 minuten tot 75 minuten. De afname van de interviews vond plaats van eind januari tot begin maart 2017.

1.3 Online bevraging

Om een zo volledig mogelijk overzicht te krijgen van welke onderzoekers en onderzoeksgroepen actief zijn rond het thema 'leren en detentie' werd aanvullend met de interviews een korte online bevraging opgesteld met behulp van een google formulier (zie bijlage 5).

2 Onderzoekseenheden

2.1 Semigestructureerde interviews

Voor het selecteren van de onderzoekseenheden werd geopteerd voor een doelgerichte steekproef. Dit wil zeggen dat de onderzoeker criteria opstelt om de onderzoekseenheden te selecteren (Mortelmans, 2013). De onderzoekseenheden van deze masterproef zijn onderzoekers van Vlaamse universiteiten en hogescholen die onderzoek voeren of hebben gevoerd naar leren tijdens detentie. De selectie van de onderzoekseenheden gebeurde aan de hand van een combinatie van

literatuuronderzoek en sneeuwbalrekrutering. Eerst werd er aan de hand van een literatuuronderzoek nagegaan welke professoren van Vlaamse universiteiten en hogescholen onderzoek voeren naar het topic leren tijdens detentie. Aan de hand van deze methode werden tweeëntwintig potentiële onderzoekseenheden gedetecteerd. Vervolgens werd getracht om via de sneeuwbalrekrutering in contact te komen met andere onderzoekers. Na de afname van de interviews werd er gevraagd of de onderzoekseenheden nog onderzoekers kennen die een bijdrage aan het onderzoek kunnen leveren. Dit leverde vier extra potentiële onderzoekseenheden op.

In totaal werden zesentwintig onderzoekers gecontacteerd via mail. Wanneer hierop geen reactie kwam, werd er een herinneringsmail gestuurd. Acht onderzoekers uit vier verschillende universiteiten en één hogeschool waren bereid om deel te nemen aan het onderzoek. Er werden vier onderzoekers van de Vrije Universiteit Brussel, één onderzoeker van de Universiteit Gent, één onderzoeker van de Katholieke Universiteit Leuven, één onderzoeker van de Universiteit Hasselt en één onderzoeker van de Erasmushogeschool Brussel bevroegd. Alle acht interviews werden face-to-face afgenomen.

	Universiteit/hogeschool	Departement	Bevraging
R01	Universiteit Gent	Orthopedagogiek	Mondeling Face-to-face
R02	Katholieke Universiteit Leuven	Architectuur	Mondeling Face-to-face
R03	Vrije Universiteit Brussel	Educatiwetenschappen	Mondeling Face-to-face
R04	Vrije Universiteit Brussel	Educatiwetenschappen	Mondeling Face-to-face
R05	Universiteit Hasselt	Gedragwetenschappen, Communicatie en Linguïstiek	Mondeling Face-to-face
R06	Erasmushogeschool Brussel	Sociaal werk	Mondeling Face-to-face
R07	Vrije Universiteit Brussel	Criminologie	Mondeling Face-to-face
R08	Vrije Universiteit Brussel	Lichamelijke opvoeding en kinesithérapie	Mondeling Face-to-face

2.2 Online bevraging

Voor de online bevraging werd eerst gekeken welke universiteiten of hogescholen een opleiding criminologische wetenschappen, sociaal werk, onderwijskunde of educatiwetenschappen aanbieden. Vervolgens werd er gekeken naar onderzoeksgroepen die mogelijks werken rond het thema leren en detentie. De contactpersonen van deze opleidingen en onderzoeksgroepen werden gecontacteerd. In totaal werd de online bevraging naar zeventien contactpersonen verstuurd. Hierop kwamen slechts vier reacties. Later werd de online bevraging nogmaals verzonden naar de contactpersonen die niet reageerden. Deze keer werd de online bevraging verstuurd door Liesbeth De Donder, de voorzitter van Klasbak vzw, op deze manier werd getracht om de responsgraad te

verhogen. Echter werd de responsgraad niet verhoogd. Het google formulier werd ingevuld door vier van de zeventien respondenten: één persoon van de Katholieke Universiteit Leuven en drie personen van de Vrije Universiteit Brussel.

3 Onderzoeksmateriaal

3.1 Literatuur review

Voor de literatuurreview werd er eerst gebruik gemaakt van twaalf databanken van Vlaamse hogescholen en universiteiten. Onderstaande tabel geeft weer welke databanken er geraadpleegd werden en aan welke universiteit of hogeschool deze databank verbonden is. In de databanken werden volgende zoektermen ingegeven: (Gevangenis* OF Detentie* OF Gedetineerden*) EN (Leren* OF *Form*). Er werd gekozen voor brede zoektermen omdat het doel van de literatuurreview Vlaamse onderzoeken over zowel formeel als informeel leren in kaart te brengen. Naast het zoeken in de twaalf databanken werd er ook gebruik gemaakt van de sneeuwbalmethode. Hierbij werd er gekeken naar nieuwe relevante onderzoeken in de referentielijst van reeds gevonden onderzoeken.

Databank	Universiteit/hogeschool
VUBIS	Vrije Universiteit Brussel
Uantwerpen catalogus	Universiteit van Antwerpen
Limo	Katholieke Universiteit Leuven
Universiteitsbibliotheek Ugent	Universiteit Gent
Document Server@UHasselt	Universiteit Hasselt
DoKS	UCLL, Thomas More, Vives
Limo	Odisee
EhBIB	Erasmushogeschool Brussel
AP-bibliotheek	Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen
Anet catalogus	Karel De Grote Hogeschool
DoKS @ hogeschool PXL	Hogeschool PXL
Bidoc	Artevelde Hogeschool

3.2 Semigestructureerde interviews

Voor de semigestructureerde interviews werd gebruik gemaakt van een topiclijst. De topiclijst bestond uit vier hoofdthema's: (1) reeds gevoerd onderzoek naar leren tijdens detentie, (2) onderzoekstekorten, (3) visie op leren tijdens detentie en (4) valorisatie van onderzoek. Voorafgaand aan het interview werd er aan de respondenten gevraagd om het informed consent (zie bijlage 1) te tekenen. Hierbij gaven de respondenten aan dat ze op de hoogte zijn van de onderzoeksinformatie en dat ze toestemmen dat het interview wordt opgenomen. De interviews werden opgenomen met een dictafoonfunctie op een mobiele telefoon en nadien letterlijk uitgetypt.

3.3 Online bevraging

De online bevraging werd opgesteld aan de hand van een google formulier. Er werd geopteerd voor een google formulier om zo alle mogelijke onderzoekers rond het thema leren tijdens detentie vlot te bereiken (Mortelmans, 2013). De bevraging bestond uit vier thema's: (1) kennismaking, (2) onderzoek naar leren tijdens detentie, (3) studenten en het thema leren tijdens detentie en (4) onderzoek in de toekomst. Het merendeel van de vragen waren open vragen, waarbij de respondenten zelf het antwoord konden invullen.

4 Analyse

4.1 Literatuurreview

Bij de analyse van de literatuur rond leren tijdens detentie werd gebruik gemaakt van een aantal inclusiecriteria: (1) onderzoek dat gevoerd werd aan een Vlaamse hogeschool of universiteit, (2) onderzoek vanaf 2006 tot april 2017, (3) zowel kleinschalige als grootschalige onderzoeken en (4) onderzoek dat van toegevoegde waarde was voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag. Artikels die voldeden aan deze criteria kwamen in aanmerking om opgenomen te worden. Om te beginnen werden de titels en abstracts van de onderzoeken gelezen om te bepalen of het onderzoek voldeed aan de inclusiecriteria. Bij de artikels die als relevant beoordeeld werden, werd er gekeken in de bronvermelding op relevante titels, waarna ook hiervan werd nagegaan of het onderzoek voldeed aan de inclusiecriteria. Artikels die als relevant werden beschouwd zijn samengevat in tabel 2 'Vlaamse literatuur over leren tijdens detentie'. Deze tabel biedt een overzicht van het (1) het jaartal, (2) de instelling waaraan het onderzoek verricht werd, (3) het onderwerp, (4) manier van datacollectie, (5) respondenten en (6) het soort onderzoek.

4.2 Semigestructureerde interviews

De interviews werden opgenomen met een dictafoonfunctie op een mobiele telefoon. Dit maakte het mogelijk om nadien de interviews letterlijk uit te typen ter analyse hiervan. Voor het analyseren van de interviewtranscripties werd er gebruik gemaakt van labels, dit zijn korte woorden of combinaties van woorden die de onderzoeker toekent aan passages van de data (Baarda, 2013). Het labelen gebeurde met behulp van MAXQDA, een programma voor tekstanalyse waarin relevante tekstfragmenten geordend worden aan de hand van een labellijst (zie bijlage 3). Nadat alle relevante informatie gelabeld was, werd er getracht om te komen tot een antwoord op de onderzoeksvragen.

4.3 Online bevraging

Voor de analyse van de online bevraging werden de reacties op de bevraging individueel gedownload in Excel. Om een beter overzicht te krijgen op de antwoorden, werden deze per vraag letterlijk overgetypt in Word. Aangezien er slechts vier respondenten de bevraging hebben ingevuld werd er geopteerd om deze antwoorden manueel te analyseren.

DEEL 3: Resultaten

Bij de bespreking van de resultaten wordt er een antwoord geformuleerd op de onderzoeksvragen. De onderzoeksresultaten zijn opgesplitst aan de hand van de verschillende dataverzamelmethode. In het eerste deel komen de resultaten van de literatuurreview aan bod. Vervolgens worden de resultaten van de interviews besproken. Ten slotte worden de beperkte resultaten van de online bevraging weergegeven.

1 Gegevens databank Klasbank vzw

Tabel 2 geeft weer welke onderzoeken er reeds gevoerd zijn in Vlaanderen rond leren tijdens detentie tussen het jaar 2006 en april 2017. De tabel biedt een overzicht van het jaartal, de betrokken instelling, het onderwerp van de studie, de manier van datacollectie, de betrokken respondenten en het soort onderzoek.

In totaal werden er 59 kleinschalige en grootschalige onderzoeken gevonden. De meerderheid van de onderzoeken zijn kleinschalige onderzoeken (n=50), zoals thesissen (n=39), bachelorscripties (n=10) en onderzoeksstages (n=1). Verder werden er onderzoeksrapporten (n=9) opgenomen in de literatuurreview. De onderzoeken werden gevoerd vanuit vijf verschillende universiteiten en één hogeschool: Vrije Universiteit Brussel (n=26), Katholieke Universiteit Leuven (n=14), Universiteit Gent (n=12), Universiteit Antwerpen (n=6), Universitaire Campus Leuven-Limburg (n=1), Université Catholique de Louvain (n=1). Het merendeel van de onderzoeken is uitgevoerd door studenten, grootschalig onderzoek is voorlopig nog beperkt.

Bij de 59 onderzoeken werden er verschillende manieren van datacollectie gehanteerd: interviews (n=30), vragenlijst (n=18), focusgroepen (n=11), documentanalyse (n=3), literatuurstudie (n=3), observatie van lessen (n=2), workshops (n=1), ronde tafel gesprekken (n=1), case studie in de gevangenis van Beveren (n=1) en gebruik van secundaire gegevens (n=1). De respondenten van de verschillende studies zijn: gedetineerden (n=29), ex-gedetineerden (n=4) en andere stakeholders, zoals: beleidsmedewerkers, penitentiair beambten, directieleden, leerkrachten, werkgevers,... (n=25). Bij de analyse van secundaire gegevens werd er gebruik gemaakt van data van het Ministerie van Onderwijs en Vorming (n=1). Bij de documentanalyse werd gebruik gemaakt van overzichtsteksten, getuigenissen en interviews (n=1) en van jaarverslagen over hulp- en dienstverlening van de Vlaamse gevangenis (n=1). Bij één onderzoek is niet duidelijk welke bronnen er gebruikt werden voor de documentanalyse. 8 van de 59 onderzoeken konden niet geraadpleegd worden omdat deze niet verkrijgbaar waren via de databanken of google scholar. Om de volledigheid van het overzicht te behouden zijn deze onderzoeken wel met titel en promotor toegevoegd aan de overzichtstabel.

Tabel 2. Vlaamse literatuur over leren tijdens detentie

Auteur(s)	Jaartal	Instelling	Onderwerp	Datacollectie	Respondenten	N	Bron
Aertsen	2008	Ugent	Versnelde beroepsopleidingen in een gevangeniscontext en de invloed op het recidiveniveau na detentie (Promotor: Verpoest Karen)	X	X	X	Bachelor-scriptie
Baerten	2010	KUL	Onderzoek naar de behoeften van gedetineerden inzake de constructie van de nieuwe gevangenissen. (Promotor: Foblets Marie-Claire)	Focusgroepen	Gedetineerden	±24	Thesis
Bervoets	2015	VUB	Nagaan in welke mate PrisonCloud een bijdrage kan leveren in het re-integratie proces van gedetineerden. (Promotor: Beyens Kristel)	Interviews	Gedetineerden	16	Thesis
Beyens, Devresse & Gilbert	2011	VUB UCL	In kaart brengen van de noden en behoeften van (niet-) professionelen gebruikers en bewoners van de gevangenis vanuit ruimtelijk perspectief.	Focusgroepen	Professionelen Niet-professionelen (ex-gedetineerden, familieleden, werknemers,...)	63	Onderzoeksrapport
Boie & Vandamme	2015	KUL	Onderzoek naar hoe een humanere detentie er uitziet voor vrouwen.	Workshops	Gedetineerden	4 - 10	Onderzoeksrapport
Bosmans	2008	VUB	Nagaan of het educatief aanbod te Oudenaarde voldoende gekend en afgestemd is op de gedetineerdenpopulatie. (Promotor: Notten Antonius)	Vragenlijst	Gedetineerden	59	Thesis
Brettar	2013	KUL	Nagaan of basiseducatie aan gedetineerden dezelfde pedagogische aanpak heeft als bij niet-gedetineerden. (Promotor: Aertsen Ivo)	Vragenlijst Interviews	Leerkrachten	16 4	Thesis

Brosens, De Donder, Verté	2013	VUB	In kaart brengen van de behoeften van gedetineerden omtrent hulp- en dienstverlening in de gevangenis van Antwerpen.	Vragenlijst	Gedetineerden	507	Onderzoeksrapport
Brosens, De Donder, Mievis, Salhi, Van Roy	2016	VUB	Inzicht krijgen in participatie en inspraak van gedetineerden in de gevangenis van Gent.	Focusgroepen	Gedetineerden Professionelen	36 42	Onderzoeksrapport
Bruninx	2014	VUB	Onderzoek naar de relevantie van sportparticipatie voor gedetineerden in de gevangenis van Antwerpen. (Promotor: De Donder Liesbeth)	Vragenlijst	Gedetineerden	486	Thesis
Caelen	2014	UCLL	Wat is er voor gedetineerden nodig om te kunnen leren en hoe ervaren gedetineerden het project Kaffee Detinee. (Promotor: Piot Joris)	Interviews	Gedetineerden	7	Bachelorscriptie
Claerhout	2009	KUL	Kent kunst geen tralies? Een onderzoek naar cultuurparticipatie van gedetineerden in Leuven hulpgevangenis. (Promotor: Baetens Jan)	X	X	X	Thesis
Croux	2016	VUB	Ik kaart brengen van detentieproblemen, noden en behoeften m.b.t het dienstverleningsaanbod en motieven en barrières voor participatie aan dienstverleningsaanbod bij buitenlandse gedetineerden. (Promotor: Brosens Dorien)	Interviews Focusgroepen	Buitenlandse gedetineerden	15 13	Thesis
De Clerq	2009	Ugent	Moeilijkheden bij de integratie van (ex)-gedetineerden op de arbeidsmarkt en de invloed van arbeidstoeleidingsprogramma's tijdens detentie. (Promotor: Vettenburg Nicole)	Interviews	Werkgevers	9	Thesis

De Clercq, Goossens, Hollants, Janssens, Klop, Slegers, Vanhoof	2014	UA	Onderzoek naar de redenen waarom cursisten in de gevangenis van Antwerpen de lessen vroegtijdig stopzetten.	Focusgroepen Interviews Vragenlijst vragenlijst	Gedetineerden (Drop-outs) Gedetineerden (cursisten) Leerkrachten	12 8 13 42 X	Onderzoeks- rapport
De Greve & Bolkaerts	2015	VUB	Onderzoek naar de mogelijkheden en randvoorwaarden van een georganiseerd sportaanbod binnen de gevangenis. (Promotor: Vertonghen Jikkemien)	X	X	X	Thesis
De Ron, Tournel & Snacken	2009	VUB	Aanbevelingen voor het optimaliseren van vorming, opleiding en arbeidstoeleiding binnen de gevangenis.	Ronde tafel gesprekken	Beleidsmedewerkers, opleidingsactoren, penitentiair bestuur,...	X	Onderzoeks- rapport
De Rouck	2014	VUB	Het in kaart brengen van de ervaringen van ex-gedetineerden omtrent onderwijs in de gevangenis en het verloop van de arbeidsre-integratie na detentie. (Promotor: De Koster Katrien)	Interviews	Ex-gedetineerden	6	Thesis
De Smedt	2014	KUL	Wat zijn de knelpunten bij de re-integratie van ex-gedetineerden. (Promotor: Roevens Elke)	Interviews	Hulp- en dienstverleners in en uit de gevangenis Ex-gedetineerden	7 1	Bachelor- scriptie
Dhaemer	2014	Ugent	Onderzoek naar de relatie tussen de gevangenisarchitectuur en re-integratie. (Promotor: Daems Tom)	Case studie Interviews	Gevangenis van Beveren Professionele diensten in en uit de gevangenis	1 12	Thesis
Donckers	2014	Ugent	Motivatie van gedetineerden in de gevangenis van Gent om (niet) deel te nemen aan onderwijs. (Promotoren: Coudenys Siegfried en Voet Michiel)	Observatie Interviews	Lessen Gedetineerden	22 49	Onderzoeks- stage

Evenepoel	2012	Ugent	Beleving anderstalige gedetineerden ten opzichte van Nederlands voor Anderstaligen. (Promotor: Vettenburg Nicole)	Interviews	Anderstalige gedetineerden	13	Thesis
Franckx	2010	VUB	Kijken of sociaal-artistieke projecten binnen de Vlaamse gevangenissen een effect hebben op de mensen van buiten die er aan participeren. (Promotor: Beyens Kristel)	Vragenlijst Interviews	Inwoners Mechelen Begeleiders projecten	6 3	Thesis
Frans	2014	KUL	In kaart brengen van de doorstroming van onderwijs naar tewerkstelling in de gevangenis. (Promotor: Roevens Elke, Cosemans Zoe en Van Acker Inge)	Interviews	Personeel en directie	12	Bachelor-scriptie
Halimi	2013	VUB	Participatiemotieven van gedetineerden aan formele educatie in de gevangenis van Antwerpen. (Promotor: De Donder Liesbeth)	Vragenlijst	Gedetineerden	486	Thesis
Hayen	2016	UA	Nagaan of de kloof tussen het theoretisch detentiemodel en de praktijk te wijten is aan een foutief onderliggend mensbeeld dat gebaseerd is op het mensrechtendiscours. En zo ja, onderzoeken of een alternatief mensbeeld kan leiden tot een adequater detentiebeleid en hoe dit er dan kan uitzien.	Literatuurstudie	X	X	Thesis
Hellemans, Aertsen & Goethals	2008	KUL	Externe evaluatie plan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. Participatie en tevredenheid van gedetineerden met het hulp- en dienstverleningsaanbod.	Interviews Focusgroepen Vragenlijst Vragenlijst Focusgroepen	Beleidsmedewerkers, inrichtingshoofden, trajectbegeleiders,... Gedetineerden	19 X 7 861 46	Onderzoeks-Rapport
Hendrickx	2012	KUL	Verkennd onderzoek naar digitalisering van het onderwijs in de gevangenis. (Promotor: Mestdagh Katrien)	Interviews	Onderwijscoördinatoren Beleidsmedewerkers Leerkrachten	4 3 4	Bachelor-scriptie

						Gevangenisdirecteur	1	
Hendrickx, Van Holewinckel, Sluyts, Geenen, Somers, Neefs, Van Petegem	2014	UA	Evaluatie van het openleercentrum in de gevangenis van Antwerpen.	Vragenlijst	Gedetineerden	33	Onderzoeksrapport	
					Leerkrachten	4		
				Focusgroepen	Leerkrachten	3		
				Interviews	Gedetineerden	8		
					Beleidsmedewerkers	3		
Houtman	2015	Ugent	In kaart brengen van het perspectief van gedetineerde ouders op hun rol als ouder. (Participatief onderzoek met gedetineerde ouders in de gevangenis van Gent). (Promotor: Roose Rudi)	Vragenlijst	Gedetineerden	54	Thesis	
Ilksoy	2015	KUL	In welke mate kunnen gedetineerden het recht op onderwijs in de Belgische en Europese praktijk genieten. (Promotor: Lemmens Koen)	Literatuurstudie	X	X	Thesis	
Jacobs	2013	Ugent	Aantonen van het recht van gedetineerden op onderwijs en nagaan in welke mate dit recht in Vlaanderen wordt gerealiseerd. (Promotor: Vander Beken Tom)	Literatuurstudie	X	X	Bachelor-scriptie	
Mangelschots	2015	Ugent	Onderwijs tijdens detentie. Een onderzoek naar noden en behoeften van gedetineerden en stakeholders. (Promotor: Colman Charlotte)	X	X	X	Bachelor-scriptie	
Meulemeester	2007	Ugent	Gevangenis en geletterdheid : een case studie van 2 Vlaamse gevangnissen. (Promotor: Vander Beken Tom)	X	X	X	Thesis	
Mievis	2016	VUB	In kaart brengen van de deelname van gedetineerden aan vrijwilligerswerk en activiteiten die actief burgerschap bevorderen in de gevangenis van Gent. (Promotor: De Donder Liesbeth)	Focusgroepen	Gedetineerden	23	Thesis	
					Medewerkers in de gevangenis	16		
				Interviews	Medewerkers in de gevangenis	3		

Moors	2014	VUB	In welke mate is normalisatie een motief voor gevangenen om te participeren aan leren tijdens detentie. (Promotor: De Donder Liesbeth)	Focusgroepen Vragenlijst	Gedetineerden Gedetineerden	45 507	Thesis
Moreel	2014	VUB	In kaart brengen van de participatiedrempels m.b.t. sport in de gevangenis van Antwerpen. (Promotor: De Donder Liesbeth)	Vragenlijst	Gedetineerden	486	Thesis
Neefs	2015	UA	Cijfermatig in kaart brengen van de evolutie van onderwijs aan gedetineerden. (Promotor: De Maeyer Sven)	Kwantitatieve analyse van secundaire gegevens	Data van het Ministerie van Onderwijs en Vorming	X	Thesis
Nys	2008	VUB	In kaart brengen van de gevoelsbeleving en ervaringen van gedetineerden omtrent het sociaal-artistiek project "Als ik in de spiegel kijk..." (Promotor: X)	Interviews	Gedetineerden	12	Thesis
Pijnaerts	2013	UA	Inzicht krijgen in het profiel en motieven van gedetineerden die onderwijs volgen in de gevangenis. (Promotor: Lauwers Gracienne)	Vragenlijst	Gedetineerden	249	Thesis
Popovic	2009	VUB	Van detentie naar vrijheid: een onderzoek naar de sociale re-integratie van ex-gedetineerden; de (terugweg) naar de arbeidsmarkt (Promotor: X)	X	X	X	Thesis
Potemans	2016	KUL	Het in kaart brengen van de digitalisering van het volwassenonderwijs binnen en buiten de gevangenis. (Promotor: Roevens Elke)	Vragenlijst Interviews	Onderwijscoördinatoren , directieleden CVO en CBE en leerkrachten Projectbegeleider Toll net	84 1	Bachelor- scriptie

Reuse	2016	VUB	Ervaringen van ex-gedetineerden, coördinatoren en oprichters met het kunstproject Parol. (Promotor: Brosens Dorien)	Documentanalyse Interviews	Overzichtsteksten, getuigenissen en interviews Ex-gedetineerden, beleidsmedewerkers	21 3 7	Thesis
Roeland	2016	VUB	Perceptie van penitentiair beambten omtrent hulp- en dienstverlening. (Promotor: Brosens Dorien)	Interviews	Penitentiair beambten	22	Thesis
Smolders	2012	KUL	Onderzoek naar de knelpunten rond het open leercentrum in de gevangenis. (Promotoren: Mestdagh Katrien en Van Acker Inge)	Interviews	Onderwijscoördinatoren Leerkrachten Gevangenisdirecteur Gedetineerden	8 4 1 7	Bachelor-scriptie
Soentjes	2008	KUL	Effectiviteit van onderwijs met het oog op de maatschappelijke integratie van gedetineerden (Promotor: Verbruggen Frank)	X	X	X	Thesis
Soumaya	2014	VUB	Inzicht krijgen in de profielen van gedetineerden die al dan niet deelnemen aan sportactiviteiten. (Promotor: De Donder Liesbeth)	Vragenlijst	Gedetineerden	507	Thesis
Strobbe	2006	Ugent	Organisatie van onderwijs binnen de Vlaamse gevangenissen sinds het strategisch plan; Casestudy gevangenis Brugge (Promotor: Christiaens Jenneke)	X	X	X	Thesis
Tack	2016	VUB	In kaart brengen van het bestaande aanbod en gebruik van ICT in Europese gevangenissen. (Promotor: Brosens Dorien)	Vragenlijst Interviews	Medewerkers van Europese gevangenissen	121 9	Thesis

				Focusgroepen	Gedetineerden, vrijwilligers en medewerkers Gedetineerden	3	
Tournel & Snacken	2009	VUB	Weergeven van onderwijsaanbod in zeven Vlaamse gevangnissen.	Documentanalyse Interviews	X Directeur, herstelconsulent, detentieconsulent,...	X	Onderzoeks- rapport
Triangle & Mattens	2011	KUL	Behoeften van lesgevers in de gevangenis in kaart brengen. (Promotoren: Vlaemynck Marieke en De Ranter Nele)	Observatie Interviews	Leerkrachten	12	Bachelor- scriptie
Tytgat	2014	VUB	In kaart brengen van de drempels die gedetineerden ervaren om te participeren aan formele volwasseneducatie. (Promotor: De Donder Liesbeth)	Vragenlijst	Gedetineerden	486	Thesis
Vanassche & Wattiez	2009	KUL	Onderzoek naar welke betekenis gedetineerden geven aan leren en wat is volgens hun betekenisvol leren. (Promotor: Vandenabeele Joke)	Interviews	Gedetineerden	7	Thesis
Vande Reyde	2016	Ugent	Onderzoek naar de meerwaarde van peer-support programma's tijdens detentie. (Promotor: Vander Laenen Freya)	Interviews	Gevangenisdirecteuren, beleidscoördinatoren, onderwijscoördinatoren, VZW Touché	11	Thesis
Vanderhaegen	2015	UA	De integratie van (ex)-gedetineerden op de arbeidsmarkt. (Promotor: Marx Ive)	Interviews	Ex-gedetineerden Job-begeleiders	10 3	Thesis
Van Eeckhout	2016	VUB	In kaart brengen van het bestaande aanbod aan educatie voor buitenlandse gedetineerden. (Promotor: Brosens Dorien)	Vragenlijst Interviews	Medewerkers van Europese gevangnissen	121 6	Thesis

						Coördinatoren, vrijwilligers en gedetineerden		
Vanelderen	2015	VUB	In welke mate speelt het Vlaamse hulp- en dienstverleningsaanbod voor gedetineerden in op het re-integratieproces. (Promotor: De Donder Liesbeth)	Documentanalyse	Jaarverslagen (2013) van Vlaamse gevangenen	15	Thesis	
Van Nieuwenhove	2015	Ugent	In kaart brengen in welke mate de gevangenis gedetineerden voorbereidt op de re-integratie. (Promotor: Vander Laenen Freya)	Interviews	Gedetineerden	10	Thesis	
Van Roy	2015	VUB	In kaart brengen van de visie van gedetineerden en professionals omtrent participatie en inspraak van gedetineerden in de gevangenis van Gent. (Promotor: De Donder Liesbeth)	Focusgroepen	Professionals Gedetineerden	16 23	Thesis	

X: Geen informatie omtrent dit onderwerp

2 Interviews

2.1 Visie van de onderzoekers

2.1.1 Leren tijdens detentie volgens Vlaamse onderzoekers

In de literatuur werd reeds aangegeven dat onderwijsprogramma's binnen een detentiecontext een belangrijke rol kunnen spelen voor een succesvolle re-integratie in de samenleving (Centre for Social Justice, 2009). Alle respondenten sluiten hierbij aan, ze beschouwen leren tijdens detentie als een belangrijk onderdeel in het re-integratieproces van de gedetineerden: *"Dan heb je de keuze: ofwel laat je die mensen daar tot je ze vrijlaat of je zorgt ervoor dat je toch mensen vrijlaat in een meer opwaartse spiraal en dan heb je vorming nodig."* (R05).

De respondenten gaven meermaals aan dat ze leren tijdens detentie heel breed bekijken. Uit de interviews bleek dat de onderzoekers zowel het formeel als het informeel leren in een detentiecontext relevant vinden:

"Alles wat te maken heeft met leren breed in alle mogelijke vormen. Ik zie het echt in alles, ik geloof ja dat we op dit moment nog te weinig opportuniteiten voor leren zien. En dat er veel meer mogelijkheden zijn voor leren in de gevangenis dan dat er op dit moment zijn." (R04).

Een respondent vulde hierbij aan dat gedetineerden het zelf ook breed bekijken, frieten bakken of ramen wassen wordt door hun ook als een vorm van leren gezien. De minderheid van de respondenten duiden op het feit dat ze negatieve vormen van leren ook als een leervorm beschouwen:

"Terwijl dat een gevangenis constant een lerende omgeving is. Al is het maar over hoe moet ik opnieuw nieuwe feiten plegen of op welke manier kan ik ervoor zorgen naar de toekomst toe dat ik niet gepakt wordt, dat is ook een lerende omgeving." (R06).

2.1.2 Ideale detentie

Over hoe leren tijdens detentie er idealiter uitziet waren de respondenten het eens dat er meer **individueel** kan gewerkt worden. Een respondent gaf aan dat de nood naar een meer gepersonaliseerde aanpak ook uit zijn onderzoek is gebleken:

"Het aanbod dat aan hen aangereikt werd, hen beperkt was tot heel stereotype vrouwelijke of ja bijna clichématige programma's zoals lichaamsverzorging en dergelijke meer. Waarvan een vrouw zei dat haar, ik weet nog goed dat ze zei; ik heb al vijf keer maquillage of de cursus maquillage afgelegd." (R02).

Ten tweede zagen een aantal respondenten een mogelijkheid om gedetineerden **les** te laten **volgen met niet gedetineerden**. Het Inside Out Prison Exchange Program van de Arizona State University is hier een mooi voorbeeld van, studenten en gedetineerden komen samen om te leren over criminaliteitsproblemen en justitie. Uit onderzoek van Allred et al. (2013) blijkt dat het Inside Out Prison Exchange Program een positief effect heeft op de zelfeffectiviteit van gedetineerden. Hiernaast

zagen deze respondenten ook een mogelijkheid om gedetineerden les te laten volgen buiten de gevangenis.

"Je krijgt bijna een gefaseerd traject en telkens moet het onderwijs of de tewerkstelling zich aanpassen aan het gefaseerde traject van; ik zit in de gevangenis, nu ga ik op elektronisch toezicht, nu ben ik op voorwaardelijke invrijheidsstelling en nu ga ik naar buiten. En telkens moet de persoon ofwel zich verplaatsen, ofwel terug naar de VDAB gaan, ofwel terug een school gaan zoeken of opleidingsinstituut enzovoort. En ik zou graag willen kijken op welke manier dat je het omgekeerde maakt." (R06).

Enkele respondenten gaven aan dat leren tijdens detentie hoofdzakelijk gericht is op formele vormen van leren. Volgens hen moet er, idealiter gezien, meer aandacht zijn voor **informele vormen van leren** binnen een detentiecontext, zoals schilderen, koken, muziek,... Ten slotte zag een respondent een **combinatie** van leerdomeinen als een ideale leeromgeving binnen detentie. Sport combineren met Engelse lessen is een voorbeeld dat door deze respondent werd aangereikt.

2.2 Onderzoekstekorten

2.2.1 Leemten in onderzoek naar leren tijdens detentie

Ondanks het feit dat er in Vlaanderen een behoorlijke hoeveelheid kennis bestaat rond leren tijdens detentie (zie tabel 2), blijven er nog allerlei onderzoeksvragen open staan. Alle respondenten waren van mening dat er nog veel leemten bestaan in onderzoek naar leren tijdens detentie. In totaal kwamen er zeven mogelijke onderzoeksonderwerpen uit de interviews. Onderzoek voeren binnen een gevangeniscontext is dan ook geen evidentie volgens sommige respondenten. Weerstand van de penitentiair beambten, tekort aan financiering en het indienen van een aanvraag bij het directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen kan de vlotgang van een onderzoek bemoeilijken. *"Het is zelfs een keer voorgekomen dat ik niet binnen mocht. Dat er opnieuw moest gevraagd worden aan justitie van wie ik dan was en wat ik dan wel kwam doen."* (R05).

Een eerste tekort dat sterk naar voor kwam gedurende de interviews is het belang **peer support** of ervaringsdeskundigheid. Volgens de meerderheid van de respondenten zijn er meer onderzoeksmogelijkheden rond peer support in een detentiecontext. Specifiek hierbij werd aangegeven dat er nood is aan onderzoek naar implementatiemogelijkheden, voordelen, barrières, etc. Een belangrijke vaststelling in het onderzoek van een van de respondenten is dat gedetineerden ook meer nood hebben aan peer support:

"Een tweede punt dat er eigenlijk heel sterk uitkwam, een van de dingen die ze gemist hadden, was meer peer support. Ervaringen uitwisselen, maar ook het gevoel hebben dat mensen die goed weten waarover het gaat, die het persoonlijk meegemaakt hebben, ook expertise kunnen, alé hulpverlening kunnen bieden." (R01).

Volgens enkele respondenten kan er hierbij een voorbeeld genomen worden aan het Verenigd Koninkrijk, dat bekend staat om hun peer support-programma's binnen detentie, zoals Listener Scheme, Insiders Scheme en Peer Advice project. In 2016 werd er in Vlaanderen een thesis gemaakt rond de implementatiemogelijkheden van peer support in de gevangenis. In dit onderzoek achten

het merendeel van de elf bevroegde professionals binnen het gevangeniswezen peer support-projecten mogelijk, mits de nodige theoretische en praktische kennis hieromtrent eerst wordt aangescherpt (Vande Reyde, 2016).

Vervolgens werd onderzocht welke **meerwaarde** (op vlak van recidive, tewerkstelling, zelfwaarde,...) leren tijdens detentie juist biedt door enkele respondenten aangegeven.

"En als laatste follow up onderzoek, in die zin dat je merkt dat heel veel, dat er toch wat gedetineerden deelnemen aan het onderwijs en dat ik mij dan altijd afvraag: en wat heeft dat dan eigenlijk betekend? Betekent op menselijk vlak, voor het individu,... Wilt daarom niet zeggen omdat je bijvoorbeeld daarna in een job terecht komt waarbij dat je in se weinig gebruik kunt maken van hetgeen wat je geleerd hebt in de gevangenis in die sessies van het onderwijs dat dat niet van meerwaarde kan zijn. Dat kan ook als meerwaarde zijn voor u als persoon of voor uw innerlijke mens of voor uw menszijn of voor de reflecties die het te weeg gebracht heeft of het feit dat je de dag beter bent doorgekomen in de gevangenis." (R06).

Een derde onderzoektekort is kijken naar de **behoeften** van gedetineerden op vlak van hulp- en dienstverlening, zoals onderwijs, sport,... Er werd eerder een grootschalig onderzoek gevoerd naar de behoeften van gedetineerden, maar dit onderzoek beperkt zich tot de gevangenis van Antwerpen (Brosens et al., 2013). Aangezien elke gevangenis zijn eigen context heeft, is het volgens een respondent relevant om soortgelijk onderzoek ook in andere gevangenissen te voeren.

"De participatie aan onderwijs lag daar niet zo hoog, maar misschien is dat in een strafinrichting waar dat gedetineerden langer verblijven wel anders. Dat weten we momenteel ook niet. En dat kan ook wel zijn dat de motieven en barrières die de gedetineerden ervaren in een andere inrichting, gaat die anders zijn." (R03).

Een respondent haalde onderzoek voeren naar de **veranderlijkheid** van **motieven en barrières** inzake onderwijs aan. Hiermee werd bedoeld dat er onderzocht kan worden of de motieven die gedetineerden hebben bij aanvang (bv: uit cel komen) veranderen gedurende het opleidingstraject (bv: later omwille van persoonlijke ontwikkeling). Aanvullend hierbij gaven enkele respondenten aan dat onderzoek naar het in kaart brengen van de barrières en het wegwerken hiervan relevant kan zijn.

Vervolgens werd er aangehaald dat er onvoldoende onderzoek gevoerd is naar de **verstoring** van de **continuïteit** van een opleiding. Specifiek gaat het over het wegwerken van de schotten tussen de opleiding binnen de gevangenis en de verderzetting buiten de gevangenis.

"Het feit dat je daar geen traject op laat aansluiten, wel dat krijgt voor de gedetineerden natuurlijk een herdefinitie van alle inspanningen die dat die in de gevangenis geleverd heeft. Want hij had natuurlijk de hoop gehad waarschijnlijk dat het volgen van autocad dat dat wel een enorm effect zou hebben op zijn tewerkstelling en daarna volgt hij, gaat hij dan bij de VDAB heftruckchauffeur doen. Ja dan gaat hij natuurlijk de vraag stellen: hoe komt dat dat ik zo die inspanningen gedaan heb om autocad te doen in de gevangenis?" (R06).

Een respondent haalde hierbij aan dat de centrale aanmeldingspunten ook gebruikt kunnen worden op vlak van onderwijs. Deze werden opgericht in kader van een onderzoeksproject aan de universiteit van Gent en bestonden gedurende vijf jaar in de Belgische gevangenissen rond drughulpverlening. De centrale aanmeldingspunten zetten in op continuïteit van zorg en ondersteuning tussen de gevangenis en de gemeenschap. De medewerkers van deze aanmeldingspunten waren drughulpverleners die gedetineerde druggebruikers ondersteunden bij de zoektocht naar een gepaste hulpverlening na detentie (Vandevelde et al., 2016). Op vlak van onderwijs kunnen de medewerkers van de aanmeldingspunten bijvoorbeeld onderwijspersoneel zijn die de gedetineerden ondersteunt bij de zoektocht naar een aansluitend leertraject tussen de gevangenis en de gemeenschap.

Vier respondenten zien naar de toekomst toe meer mogelijkheden in **participatief onderzoek**: *"Waar dat we vandaag de dag zeker nog niet in geslaagd zijn is ook om gedetineerden van begin tot einde bij zo een onderzoek te betrekken dat die ook mee kunnen nadenken van daar is nood aan, daar moeten we aan werken."* (R03). Smaling (2009) omschrijft participatief onderzoek als empirisch onderzoek waarin betrokkenen, zoals onderzochten en opdrachtgevers deelnemen als medeonderzoekers (co-onderzoekers). Gedetineerden als co-onderzoeker is geen nieuw fenomeen. Respondent vier haalde tijdens het interview het voorbeeld 'Ouders als Onderzoekers in detentie' aan. Hierbij werd er in de gevangenis van Gent een participatief onderzoek gevoerd waarbij gedetineerde ouders opgeleid werden tot onderzoekers om na te gaan wat de relatie tussen ouder en kind is binnen de gevangenis (Houtman, 2015).

Tot slot gaf een respondent aan dat er onderzoek nodig is naar het samenbrengen van specifieke **methodieken** voor **leerkrachten** binnen detentie: *"In kaart brengen van specifieke methodieken of tips en tricks dat lesgevers gebruiken en dat naar andere brengen dat kan wel interessant zijn."* (R04).

2.2.2 Uitdagingen omtrent leren tijdens detentie

Gedurende de interviews werden er drie grote uitdagingen rond leren tijdens detentie geformuleerd. Een eerste grote uitdaging is om de **publieke opinie** omtrent gedetineerden te veranderen.

"Dus het potentieel dat die vrijetijd biedt wordt niet altijd herkend en het is dus een uitdaging voor wetenschappers, proberen dat inzichtelijk te maken en dat kan je maar alleen op één manier doen natuurlijk dat is dat mensen daar mee geconfronteerd worden of dat als er initiatieven zijn dat gebruiken wat dat soort voordeel oplevert." (R08).

Doorheen de interviews werd door de respondenten aangehaald dat de opinie van zowel het gevangenispersoneel als van de samenleving moet veranderen. Meerdere respondenten gaven aan dat penitentiair beampten vaak niet achter het idee van leren tijdens detentie staan. Een gelijkaardige vaststelling werd ook gedaan in zowel internationale literatuur (Erisman & Contardo, 2005) als Vlaamse literatuur (De Ron et al., 2009; Roeland, 2016; Triangle & Mattens, 2011). Het gebrek aan steun van het personeel kan te maken hebben met het feit dat sommige medewerkers zelf nooit de kans hebben gehad om een universitair diploma te behalen (Erisman & Contardo, 2005). Om het gebrek aan weerstand te verminderen kan er een voorbeeld genomen worden aan een gevangenis in New Mexico. Deze gevangenis stelt de computerlokalen voor afstandsleren open voor

zowel gedetineerden als voor personeel en wordt hun studiegeld, net zoals bij gedetineerden, gesubsidieerd door de staat (Erisman & Contardo, 2005). Een soortgelijk initiatief werd ook in Vlaanderen gevoerd. Een respondent vertelde dat men een initiatie boxen wou introduceren in de gevangenis. Een struikelblok hierbij was dat de penitentiair beambten hier negatief tegenover stonden waardoor de cursus werd afgelast. Later werd er een initiatie gepland met de penitentiair beambten, hierna stonden ze wel positief tegenover het invoeren van een initiatie boxen. Twee respondenten vulden aan dat het gebrek aan steun van penitentiair beambten ook te maken kan hebben met het feit dat er een personeelstekort is binnen de gevangenis, het organiseren van lessen kan namelijk een verhoogde werkdruk met zich meebrengen:

"Maar een tweede en dat moet ik ook wel benadrukken; het zijn natuurlijk niet de mensen met de hogere functies die daar de nadelen van meemaken elke dag. Het zijn mensen die cellen open en dicht moeten doen, die gedetineerden van lokaal naar lokaal moeten brengen, bij wie dat allemaal extra werkdruk met zich mee brengt." (R05).

Een volgende uitdaging volgens enkele respondenten betreft de **penitentiare architectuur** van de toekomst indien we leren centraal stellen. Momenteel zijn de gevangenissen nog niet afgestemd op het organiseren van hulp- en dienstverlening (GHK, 2012).

"Als ik het vanuit de architectuur dan bekijk is vaak de grootste klacht, er is ook geen ruimte om onderwijs te organiseren bij de vrouwen. De vrouwen hebben eigenlijk maar één leefruimte ter beschikking waar alles doorgaat: onderwijs, religieuze activiteiten, gemeenschappelijke activiteiten, zeg maar op zondag." (R02)

Een bijkomende uitdaging volgens sommige respondenten is de **sterke focus op veiligheid** binnen detentie dat het organiseren van leren tijdens detentie beïnvloedt. Deze uitdaging is ook terug te vinden in het onderzoek van Brazzell et al. (2009). Hierin wordt gewezen op het feit dat gevangenispersoneel educatieve programma's eerder zien als een bedreiging voor de veiligheid. Respondent 7:

"Je hebt natuurlijk wel... Je hebt gevaarlijke mensen, we moeten daarin niet naïef zijn. Maar zeggen van oké heel die gevangenis is zodanig gevaarlijk dat we daarvoor onze activiteiten tot een minimum gaan beperken waaronder dan die opleidingen of mogelijkheden om te leren... Ik denk dat dat een groot probleem momenteel is en de belangrijkste uitdaging in een Belgische context dan toch."

Een van de doelstellingen van het strategisch plan 2015-2020 voor hulp- en dienstverlening aan gedetineerden is het optimaal uitbouwen van de **digitalisering** van het onderwijs in de gevangenissen. Voor een aantal respondenten is het verder uitbouwen van diverse ICT-middelen een belangrijke uitdaging in een detentiecontext.

"Ik denk dat er op een veel innovatievere en co-creatieve manier nagedacht kan worden over op welke manier kunnen we het onderwijs ten aanzien van gedetineerden interessanter maken, meer grijpbaarder maken en kunnen we drempelverlagend werken. En dan gaat het niet over het klassikale maar dan gaat het over het zoeken naar andere tools die ook die

leercomponent mee aanwezig hebben, bijvoorbeeld blended learning of via gaming of via andere dingen waarbij dat je de stap verder zet dan het klassikale.” (R06).

2.3 Valorisatie van onderzoek

De adviesraad voor het Wetenschaps- en Technologiebeleid (AWT) omschrijft valorisatie als volgt: *Valorisatie is een proces dat ervoor zorgt dat wetenschappelijke kennis gebruikt kan worden in de praktijk. Meer precies gaat het bij valorisatie om het geschikt en beschikbaar maken van onderzoeksresultaten, opdat de kans groter wordt dat derden deze kunnen gebruiken.* (Adviesraad voor het Wetenschaps- en Technologiebeleid, 2007).

2.3.1 Valorisatie naar het beleid toe

De respondenten gaven aan dat er niet altijd de reflex is om te valoriseren naar het beleid: *“Ja ik denk dat dat een heel moeilijke is omdat wij dikwijls, toch als je een onderzoek vanuit de academische wereld doet niet zomaar de reflex hebben om dat ook naar het beleid te doen.”* (R07). Enkele respondenten haalden hierbij verschillende redenen aan: te harde fixatie op internationale publicaties, weinig stimulansen, gebrek aan tijd en gebrek aan financiering. De respondenten gaven aan dat het beleid meer mogelijkheden, zoals financiering, kan bieden om valorisatie van onderzoek waar te maken. Deze bevinding is eveneens terug te vinden in het onderzoek van Gijssels & Steenssens (2011). Zij stellen vast dat er onvoldoende expliciete (h)erkenning van de waarde en het belang van valorisatie is door beleidsinstanties. Het is belangrijk dat de Vlaamse overheid onderzoekers meer stimuleert om valorisatie als een volwaardige taak te zien en te waarderen.

Een respondent wijst op de meerwaarde die het betrekken van beleidscoördinatoren binnen de gevangenis kan bieden inzake valorisatie. Een beleidscoördinator coördineert het geheel aan hulp- en dienstverlening in de gevangenis. Deze coördinatie gebeurt in samenspraak met de gevangenisdirectie en de verantwoordelijken van de verschillende hulp- en dienstverleningsorganisaties (Vlaamse overheid, z.d.-b).

“In elke gevangenis hebt je ook beleidscoördinatoren van de Vlaamse gemeenschap en zij bepalen ook wel mee of zij hebben ook wel een rol te vervullen om alé, in een adviesdingen voor het beleid op ja Vlaams niveau. Dus ik denk via die beleidscoördinatoren als die mee betrokken zijn in uw onderzoek dat dat eigenlijk automatisch ook wel ergens terugstroomt naar het Vlaams niveau.” (R03).

Enkele respondenten haalden aan dat onderzoek naar leren tijdens detentie in Vlaanderen vaak nog versnipperd is en er niet duidelijk is welk onderzoek er juist bestaat. *“Eerst en vooral, voor al leer je het kunt valoriseren moet je weten wat het onderzoek is en dan als het er is, het ja moet je het gaan vertalen naar beleid en praktijk. En voor mij dan beleid en praktijk denk dat we het beter gaan kunnen vertalen als we daar grote clusters in hebben.”* (R04). Volgens deze respondenten is het relevant om alle informatie omtrent leren tijdens detentie te bundelen (wat weten we, wat moeten we nog weten, wat zijn goede praktijk, etc.) om vervolgens voor te leggen aan het beleid.

2.3.2 Valorisatie naar de praktijk toe

Het merendeel van de respondenten beschouwt **samenwerken** met de betrokken partijen als belangrijk voor het realiseren van valorisatie van onderzoek naar de praktijk.

"Ik vind nog altijd, onderzoek moet ten dienste staan van de maatschappij en dus je kan niet dan zelf even vanuit uw onderzoekivoren toren zeggen: we zullen dat dan onderzoeken. Je mag dat doen, maar dan moet je nog altijd weten hoe kan je je onderzoekinzichten zodanig maken dat de praktijk er iets relevant aan heeft." (R08).

Slechts een aantal respondenten gaf aan dat ze gevangnissen aanspreken of er een mogelijke vraag is naar bijvoorbeeld een bepaald thesisonderwerp. Uit onderzoek blijkt dat een participatief engagement van de praktijk een grote meerwaarde kan bieden. Hoe meer de praktijk betrokken is, hoe groter hun eigenaarschap waardoor de kans op impact toeneemt (Gijssels & Steenssens, 2011). Deze meerwaarde werd ook doorheen een onderzoek van een van de respondenten vastgesteld. Bij dit onderzoek, in de gevangenis van Gent, werden elf professionelen opgeleid om zelf focusgroepen af te nemen. *"Doordat die mensen daar zo fel bij betrokken geweest zijn is dat ook hun eigen onderzoek, dat is niet het onderzoek dat de VUB hier is komen doen, nee dat is ook het onderzoek waar dat ze zelf aan hebben mee gedaan."* (R03).

Een aantal respondenten gaven aan dat het belangrijk is om de resultaten op een toegankelijke wijze kenbaar te maken aan de praktijk. *"Ik herinner altijd mijn promotor die tegen mij zei; wel zoveel te lager dat je gaat in de echelons, zoveel te minder tekst moet je zorgen dat je hebt en zoveel te meer moet je vertellen. Moet je zorgen dat je casuïstiek hebt en moet je zorgen dat je spreekt waarbij dat mensen de connectie kunnen maken met hetgeen dat je vertelt."* (R06).

2.3.3 Rol Klasbak vzw

Wat de rol van Klasbak vzw kan zijn omtrent valorisatie waren de meeste respondenten het erover eens dat Klasbak fungeert als een **expertisecentrum** waar men onderzoek centraliseert. *"Ik denk dat het sowieso wel goed is om dat onderzoek wat te stimuleren en om dat samen te houden. Dat mensen die aan onderzoek beginnen sowieso niet overal moeten gaan zoeken naar wat er was want meestal staat dat nog op schapjes of bij een of ander steunpunt of in de administratie of... dat dat dan samen staat."* (R05).

Vervolgens haalde een respondent aan dat Klasbak **bestaand onderzoek** kan **analyseren**:

"Ja opnieuw gaan zien van oké wat is er nu in al die hoeveelheid van wat er al gebeurd is, wat is dat nu juist allemaal. Oké die thesissen gaan bijvoorbeeld over peer support, oké wat komt daar uit en wat komt uit die thesis en dat dat dan gebundeld wordt en dat dat ook weer opnieuw terug verspreid wordt en bekendgemaakt wordt zodat ge echt iets met die informatie dat er is, ja dat daar ook iets mee gebeurd." (R03).

Andere rollen die Klasbak kan vervullen inzake valorisatie zijn: het organiseren van studiedagen, samenwerken met andere actoren (zowel praktijkorganisaties als beleid) en informatie verspreiden via de bakberichten.

3 Online bevraging

De online bevraging werd ingevuld door vier respondenten: één respondent van de Katholieke Universiteit Leuven en drie respondenten van de Vrije Universiteit Brussel. Twee van de vier respondenten gaven aan dat er binnen hun departement/onderzoeksgroep niet gewerkt wordt rond het thema leren tijdens detentie. Dit is in tegenstelling tot de andere twee respondenten, die wel actief werken rond dit thema. Deze laatste twee respondenten werden ook geïnterviewd waardoor de online bevraging slechts een beperkte hoeveelheid nieuwe informatie leverde.

3.1 Studenten en het thema leren tijdens detentie

Op de vraag of de studenten in contact komen met het thema 'leren tijdens detentie' beantwoordden twee van de vier respondenten de vraag positief. Twee van de vier respondenten gaven aan dat er binnen hun departement studenten begeleid worden in het maken van een bachelor- of masterproef rond leren tijdens detentie. Ten tweede wordt het thema leren tijdens detentie ook aangebracht tijdens de lessen, bijvoorbeeld aan de hand van een getuigenis van een ex-gedetineerden in kader van een bepaald vak. Hiernaast krijgen studenten ook de kans om stage te lopen binnen een gevangeniscontext. Twee respondenten beantwoordden de vraag negatief. Volgens deze respondenten komen studenten binnen hun departement niet in contact komen met dit thema.

3.2 Onderzoekstekorten

De online bevraging leverde twee nieuwe onderzoekstekorten op: (1) gedetineerden met een buitenlandse afkomst meer betrekken bij het voeren van onderzoek en (2) onderzoek voeren naar competentieontwikkeling. Wat er juist bedoeld werd met competentieontwikkeling werd niet concreet gemaakt.

DEEL 4: Discussie en conclusie

1 Bespreking onderzoeksvragen

1.1 Welk onderzoek werd er reeds gevoerd naar leren tijdens detentie in Vlaanderen?

In totaal zijn er 59 kleinschalige en grootschalige onderzoeken naar leren tijdens detentie in Vlaanderen in kaart gebracht. Opvallend hierbij is dat het voornamelijk kleinschalige onderzoeken (n=50) betreft (bv: bachelor- en masterproeven). Tot op heden is er in Vlaanderen slechts beperkt grootschalig onderzoek (n=9) gevoerd naar leren in een detentiecontext. Het grootste deel van de onderzoeken werd uitgevoerd aan de Vrije Universiteit van Brussel (n=26). De resultaten van de meeste onderzoeken zijn gebaseerd op interviews (n=30) en vragenlijsten (n=18). De meest frequente respondenten van de onderzoeken zijn gedetineerden (n=29) en stakeholders (n=25). Onderzoek met ex-gedetineerden komt het minst voor (n=4).

Zowel uit internationale literatuur als uit deze masterproef blijkt dat onderzoek voeren binnen een detentiecontext geen evidentie is (Waldram, 2009). Een eerste moeilijkheid is weerstand bij de penitentiair beambten, bijvoorbeeld wanneer onderzoekers een cursus trachten te initiëren. Onderzoek binnen een detentiecontext brengt namelijk een extra werklast voor het personeel mee, zoals de gedetineerden van hun cel naar de interviewer brengen (Cislo & Trestman, 2013; Lučić-Ćatić, 2011; Waldram, 2009). Een positieve relatie met penitentiair beambten is hierbij belangrijk. Zo kunnen bezorgdheden van penitentiair beambten omtrent de aard van het onderzoek verminderen (Apa et al., 2012). Ten tweede is er niet altijd voldoende financiering om een onderzoek uit te voeren. Een volgende moeilijkheid betreft het toegang verkrijgen tot een gevangenis. Om onderzoek in een gevangenis te voeren gaat er een lange procedure vooraf, zoals het indienen van een aanvraag bij het directoraat-generaal Penitentiare Inrichtingen (Leytens et al., 2011). Daarnaast moeten ook onderzoekers dagelijks voorbij de metaaldetectoren en kunnen penitentiair beambten de toegang tot de gevangenis ontzeggen (Waldram, 2009). Tot slot kunnen stakingen of incidenten in de gevangenis ervoor zorgen dat een onderzoek uitgesteld of onderbroken wordt (Cislo & Trestman, 2013; Federale overheidsdienst Justitie, 2017).

1.2 Wat zijn de ervaringen van professoren van Vlaamse universiteiten en hogescholen die onderzoek voeren naar educatie tijdens detentie?

1.2.1 Visie van de onderzoekers

Leren tijdens detentie is volgens alle respondenten een belangrijke stap in het re-integratieproces van gedetineerden. Hoewel formeel leren vaak waardevoller wordt ingeschat (Brosens, De Donder, & Verté, 2013), benadrukken de respondenten ook het belang van informele vormen van leren. Volgens Halliday-Wynes & Beddie (2009) bestaat er geen eenduidige definitie van informeel leren. De respondenten beschouwen informeel leren als activiteiten zoals koken, muziek spelen, ramen wassen, leren van andere gedetineerden, etc. Uit de literatuur blijkt dat informeel leren een krachtig middel is om personen met een laag opleidingsniveau meer te betrekken in leerprocessen. Personen met een laag opleidingsniveau hebben namelijk weinig vertrouwen in hun vermogen om te leren in een formele setting (Halliday-Wynes et al., 2009). Gedetineerden hebben vaak een lage scholing

genoten (Erisman et al., 2005), het informeel leren meer implementeren binnen een gevangeniscontext kan dus van groot belang zijn.

Hiernaast benadrukken de respondenten dat een ideale leeromgeving inspeelt op de individuele behoeften van gedetineerden. Dit stemt overeen met de bevinding uit het onderzoek van de Prisoner Learning Alliance (2013). Dit onderzoek stelt dat de gevangenispopulatie een diverse populatie is waarbij er een verschuiving dient plaats te vinden van een one-size-fits-all aanpak naar een meer gepersonaliseerde aanpak. Hoe meer differentiatie in de leerplannen, hoe groter de kans op het vervullen van de individuele behoeften en betere resultaten.

Ten derde is samen leren met personen van buiten de gevangenis of leren buiten de gevangeniscontext ook een belangrijke manier van les volgen volgens enkele respondenten. Uit het onderzoek van Allred et al. (2013) blijkt dat deze manier van leren een positief effect heeft op de zelfeffectiviteit van gedetineerden. De gedetineerden hebben bij het eindigen van de opleiding een groter vertrouwen in hun eigen vermogen.

Tot slot wordt een combinatie van verschillende leerdomeinen als een ideale leeromgeving binnen detentie gezien. Zo biedt de combinatie van een cursus taal met een cursus sport een krachtigere leeromgeving.

1.2.2 Onderzoekstekorten

Zowel uit de literatuurreview, de interviews als uit de online bevraging blijkt dat er in onderzoek naar leren tijdens detentie nog veel tekorten bestaan.

Een eerste tekort betreft het onderzoeken van de mogelijkheden, voordelen en barrières omtrent peer support programma's. Peer educatie omvat het onderwijzen van gezondheidsinformatie, waarden en gedragingen (Bagnall et al., 2015) door een 'peer leerkracht' waarmee de 'leerling' zich identificeert (Brosens, De Donder, Mievis, Salhi, & Van Roy, 2016). Hoewel er internationaal onderzoek omtrent dit topic voorhanden is, blijft onderzoek in Vlaanderen beperkt. De oorzaak ligt mogelijks bij het feit dat de uitvoerbaarheid van peer methoden niet evident is. Peer methoden vragen namelijk om: (1) intensieve trainingen voor peer leerkrachten, (2) continue steun van personeel aan de leerkrachten en leerlingen en (3) een bepaald niveau van geletterdheid voor de leerkrachten om de nodig documentatie bij te houden (Brosens et al., 2016).

Internationaal onderzoek wijst meermaals op de positieve effecten verbonden met leren tijdens detentie: het verkleint de kans op recidive (Esperian, 2010), het vergroot de kansen op de arbeidsmarkt (Hawley et al., 2013), het vergroot de zelfeffectiviteit (Allred et al., 2013), creëert een positievere gevangenisomgeving (Winterfield et al., 2009) en leidt tot een kostenbesparing voor de staat (Sedgley et al., 2008). Er is voornamelijk weinig geweten over de meerwaarde van de gevolgde activiteiten na de detentieperiode in Vlaanderen. Uit de literatuurreview van onderzoek in Vlaanderen blijkt dat er reeds onderzoek gevoerd is naar de meerwaarde, maar dit beperkt zich tot kleinschalige projecten zoals thesissen en bachelorproeven. Uit de masterproef van De Clercq (2009) blijkt bijvoorbeeld dat het volgen van een opleiding tijdens detentie geen selectiecriteria is bij het vinden van werk. De negen bevroegde werkgevers bleken dan ook niet op de hoogte te zijn van de gevolgte

opleiding van de ex-gedetineerden tijdens hun detentieperiode. Hoewel het volgen van een opleiding geen beslissende factor is in het vinden van werk, bevordert het wel het algemeen welbevinden van de ex-gedetineerden. Aangezien het hier gaat om een masterproef is het aangewezen om met een kritische blik naar deze resultaten te kijken.

Verder is er een tekort naar het onderzoeken van de behoeften van gedetineerden op vlak van hulp- en dienstverlening. Volgens Brosens et al. (2013) kan er vervolgens vanuit deze behoeften gekeken worden welk aanbod passend is. Dit in de plaats van te vertrekken vanuit een bestaand aanbod. Doorheen de interviews werd er aangegeven dat er ook aandacht nodig is voor de noden en behoeften van buitenlandse gedetineerden. Aansluitend hierbij betreft het onderzoeken van de veranderlijkheid van de motieven en barrières omtrent leren. Motieven en barrières kunnen namelijk veranderen in de tijd (Manger et al., 2010) en mogen dus niet als statisch beschouwd worden (Brosens et al., 2013). Volgens Manger et al. (2010) moeten leerkrachten op de hoogte zijn van de factoren die kunnen leiden tot een veranderlijkheid van de motieven. Inspelen op deze factoren zorgt ervoor dat de meer positievere motieven naar de voorgrond kunnen komen.

Een vijfde onderzoekstekort betreft de continuïteit tussen het aanbod van hulp- en dienstverlening binnen en het aanbod buiten de muren van de gevangenis. Volgens enkele respondenten is er onvoldoende afstemming tussen beiden. Gedetineerden zetten hierdoor hun opleiding na vrijlating moeilijk voort. In Vlaanderen maakt men reeds gebruik van het importmodel, waarbij organisaties die actief zijn in de 'vrije' samenleving hulp- en dienstverlening ook beschikbaar en toegankelijk stellen voor gedetineerden (Brosens, 2015; GHK, 2012). Om continuïteit te garanderen is het volgens Brosens et al., (2013) van groot belang om in te zetten op leertrajectbegeleiding. Hierbij richt de begeleider zich op het continueren van de opleiding tijdens detentieperiode en in de vrije samenleving. Naar de toekomst toe is er dus meer nood aan het onderzoeken van de knelpunten en de mogelijkheden om deze koppeling beter te realiseren.

Daarnaast kan er meer gebruik gemaakt worden van participatief onderzoek waarbij gedetineerden deelnemen als co-onderzoekers. Dit soort onderzoek is eerder beperkt. Een uitzondering hierop is het onderzoek 'Ouders als Onderzoekers in detentie', uitgevoerd in de gevangenis van Gent. Participatief werken binnen een detentiecontext bleek geen evidentie te zijn. De detentiecontext waarin gedetineerden zich bevinden brengt namelijk heel wat moeilijkheden met zich mee. Omwille van transfers, afspraken met advocaten, etc. konden sommige gedetineerden de geplande sessies niet meer bijwonen (Houtman, 2015).

Een laatste thema waarover weinig of geen informatie voorhanden is, is het hanteren van specifieke methodieken voor leerkrachten in een detentiecontext. Uit de literatuur blijkt dat lesgeven in de gevangenis geen evidentie is (Erisman & Contardo, 2005). In Vlaanderen werd er in 2011 een kleinschalig onderzoek gevoerd naar de behoeften van onderwijzers in een detentiecontext. Hieruit kwam naar voren dat een aantal van de bevraagde onderwijzers ook nood hebben aan een bijkomende scholing rond omgaan met deze specifieke doelgroep (Triangle & Mattens, 2011). Verder onderzoek is echter aangewezen om geschikte en effectieve lesmethoden voor deze specifieke doelgroep te bepalen.

1.2.3 Uitdagingen

Een blijvende uitdaging binnen het gevangeniswezen is het maatschappelijke draagvlak rond (ex-)gedetineerden (Vlaamse Gemeenschap, 2015). Re-integratie is namelijk een interactief begrip, waarbij de samenleving bereid moet zijn om gedetineerden terug te integreren (De Ron et al., 2009). Onderzoek toont aan dat de samenleving niet bewust is van de meerwaarde van educatieve programma's tijdens detentie. Het benadrukken van de meerwaarde van deze programma's is dan ook belangrijk (Erisman & Contardo, 2005). Naast de weerstand van de samenleving, heerst er ook een weerstand bij de penitentiair beambten (De Ron et al., 2009; Roeland, 2016; Tournel & Snacken, 2009; Triangle & Mattens, 2011). Dit vormt een grote uitdaging aangezien onderzoek aantoont dat er een belangrijke rol is weggelegd voor de penitentiair beambten inzake het informeren en motiveren van gedetineerden om deel te nemen aan hulp- en dienstverlening (De Ron et al., 2009). Bovendien blijkt een positieve perceptie van het personeel ten opzichte van hulp- en dienstverlening geassocieerd te zijn met een hogere deelname van gedetineerden aan activiteiten (Molleman & Leeuw, 2012).

Een volgende uitdaging betreft de penitentiaire architectuur van de toekomst indien we leren centraal stellen. De huidige gevangenissen zijn over het algemeen niet afgestemd op het organiseren van hulp- en dienstverlening. Zo is er een tekort aan leslokalen, sportfaciliteiten, cursussen, beroepsopleidingen, etc. (GHK, 2012; Vlaamse overheid, 2015). De gebrekkige infrastructuur heeft tot gevolg dat men bepaalde activiteiten moet stopzetten of dat er gebruik wordt gemaakt van lokalen die oorspronkelijk een andere functie vervullen (De Ron et al., 2009). Een bijkomende uitdaging hierbij betreft de sterke focus op veiligheid binnen detentie. De huidige gevangeniscontext is voornamelijk gefocust op veiligheid en controle, dit maakt het aanbieden van onderwijs soms erg moeilijk (Brazzell et al., 2009; Erisman & Contardo, 2005). Omwille van veiligheidsrisico's worden heel wat activiteiten in de gevangenis vaak afgelast (Hellemans, Aertsen, & Goethals, 2008).

Tot slot; de maatschappij is de afgelopen jaren ontzettend gedigitaliseerd. Internet, smartphones, tablets, etc. zijn niet meer weg te denken uit de samenleving. Deze tendens vindt ook plaats binnen het onderwijs (Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten, 2016). Uit zowel internationaal als kleinschalig onderzoek in Vlaanderen, blijkt dat er een groot verschil is tussen ICT-ondersteuning binnen en buiten de gevangenis (Hawley e.a., 2013; Potemans, 2016; Tack, 2016), onder andere omwille van veiligheidsredenen of verouderde gevangenissen. Een belangrijke uitdaging is dan ook het optimaal uitbouwen van de digitalisering van het onderwijs binnen de gevangenissen (Vlaamse overheid, 2015). In België bestaat er momenteel in drie gevangenissen (Beveren, Leuze en weldra Marche-en-Famenne) PrisonCloud, een digitaal platform voor online services aan gedetineerden. PrisonCloud biedt gedetineerden de mogelijkheid om aan e-learning te doen, films te huren, te telefoneren, etc. (Beyens, 2015).

1.2.4 Valorisatie

In Europa wordt veel kwaliteitsvol onderzoek verricht, echter stroomt deze kennis onvoldoende door naar de maatschappij. Het beschikbaar stellen van onderzoeksresultaten is een belangrijk proces, waardoor de kans vergroot dat externe belanghebbenden deze kennis toepassen in de praktijk (Gijssels & Steenssens, 2011). Uit de resultaten blijkt dat de bevroegde onderzoekers niet altijd

de reflex hebben om te valoriseren. Valorisatie is dan ook geen evidentie, onderzoek toont aan dat er verschillende knelpunten bestaan inzake valorisatie: (1) gebrek aan tijd door andere academische verplichtingen, (2) onvoldoende financiering, (3) gebrek aan stimulans door de instelling en (4) gebrek aan voldoende valorisatiekennis (Dobbels, Ysebaert, & Kesbeke, 2015).

In het realiseren van valorisatie wordt samenwerken met de betrokken partijen als relevant ervaren. Binnen deze samenwerking worden ideeën uitgewisseld en komt onderlinge afstemming over relevante vragen en opdrachten tot stand. Om een succesvolle samenwerking te realiseren is het belangrijk dat de kennis van de kennisinstellingen (universiteiten en hogescholen) en praktijk- of ervaringskennis als gelijkwaardig en complementair gezien wordt (Gijssels & Steenssens, 2011).

Inzake bekendmaking en terugkoppeling van onderzoek naar professionelen (hulp- en dienstverleners en gevangenis personeel) halen enkele respondenten aan dat het kenbaar maken van de resultaten op een meer toegankelijke wijze kan gebeuren zodat het ook begrijpelijk is voor andere praktijken dan de eigen, wetenschappelijke omgeving (Adviesraad voor het Wetenschaps- en Technologiebeleid, 2007). Verhagen & Leeuw (2010) beschrijven hierbij enkele aandachtspunten: (1) stel je doelgroep en doel van het onderzoek duidelijk vast, (2) gebruik eenvoudige en duidelijke woorden, (3) vermijd vaktaal en technische kennis, (4) laat alle overbodige informatie weg, etc.

Klasbak vzw kan een belangrijke rol opnemen in de valorisatie van onderzoek. De respondenten zien Klasbak vzw als een expertisecentrum waar men onderzoek centraliseert. Deze rol komt overeen met een van de doelstellingen van Klasbak, namelijk een duurzame kennisdatabank uitbouwen en deze bekend maken (Klasbak vzw, 2016). Wat de rol van Klasbak vzw betreft omtrent valorisatie is het volgens de respondenten belangrijk om in te zetten op: (1) het analyseren van bestaand onderzoek, (2) het organiseren van studiedagen, (3) een samenwerking met praktijkorganisaties en beleid en (4) informatie verspreiden via de Bakberichten. Bakberichten zijn korte berichten (bijvoorbeeld: openstaande vacatures, aankondiging studiedagen,...) over onderwijs aan gedetineerden in Vlaamse en Brusselse gevangenissen. Deze berichten zijn terug te vinden op de website van Klasbak vzw (Klasbak vzw, 2012).

2 Praktische en beleidsaanbevelingen

Op basis van het onderzoek kunnen er verschillende praktijk- en beleidsaanbevelingen geformuleerd worden. Ten eerste is het belangrijk om ruimte te creëren voor de erkenning van informele vormen van leren binnen de gevangenis. Momenteel is de Rode Antraciet een gespecialiseerde organisatie binnen de gevangeniscontext. Deze organisatie brengt een groepsaanbod van sport en cultuur in de gevangenis (Rode Antraciet vzw, 2015). Het betrekken van meer sociaal-culturele organisaties is relevant om de mogelijkheden tot informeel leren te vergroten. Een tweede aanbeveling is het inzetten op maatwerk. De gevangenispopulatie is een diverse populatie met verschillende noden en behoeften, waardoor inzetten op differentiatie in het aanbod essentieel is (De Ron et al., 2009). Een volgende aanbeveling betreft het inzetten op de continuering van hulp- en dienstverlening na de detentietijd, een belangrijke taak voor de hulp- en dienstverleners die werkzaam zijn in de gevangenis. Er is echter nog geen antwoord gevonden op welke hulp- en dienstverleners dit juist moeten zijn (Brosens et al., 2013).

Verder dient het draagvlak bij de penitentiair beambten te vergroten. Volgens Tournel & Snacken (2009) is het relevant om bij de organisatie van het hulp- en dienstverleningsaanbod de penitentiair beambten meer te betrekken. Bovendien is het voordelig om de opleidingen beschikbaar te stellen voor zowel gedetineerden als penitentiair beambten. Op deze manier kunnen ook de penitentiair beambten de opleiding volgen en wordt hun studiegeld eveneens gesubsidieerd (Erisman & Contardo, 2005).

Op beleidsniveau is het van belang om bij de modernisering van de gevangenissen aandacht te vestigen op de nood aan kwaliteitsvolle leerinfrastructuur, zoals klaslokalen, sportzalen, kunstateliers, etc. Om de sterke focus op de veiligheid te verminderen is het belangrijk dat leerkrachten de voordelen van leren in de gevangenis aantonen aan de penitentiair beambten. Op deze manier kan het personeel leren tijdens detentie zien als iets wat de veiligheid bevordert in plaats van bedreigt (Brazzell et al., 2009).

Lesgeven in de gevangenis is geen evidentie (Erisman & Contardo, 2005), het is dan ook belangrijk dat er permanente ondersteuning beschikbaar is voor de leerkrachten. Ondersteuning bieden rond de gevangeniscontext en de doelgroep is belangrijk voor beginnende leerkrachten. Het draaiboek 'Coaching beginnende lesgevers gedetineerden' kan hierbij een goede leidraad zijn. Dit draaiboek is gericht op het aanreiken van tips voor ervaren leerkrachten om beginnende leerkrachten te coachen (Ferrando et al., 2016). Aangezien elke gevangenis zijn eigen specifieke context heeft en dus een eigen benadering vraagt, kan in de toekomst dit draaiboek uitgewerkt worden per gevangenis.

Zoals uit het onderzoek blijkt, zijn er knelpunten inzake het bereiken van wetenschappelijk onderzoek bij praktijkorganisaties en beleid. Om deze kloof te dichten kan er een platform ontwikkeld worden waar wetenschappers, beleidsmakers en praktijkorganisaties elkaar ontmoeten. Op deze manier kunnen inzichten vanuit praktijk, onderzoek en beleid samenkomen en kunnen de deelnemers komen tot concrete aanbevelingen. Bovendien is er nood aan expliciete (h)erkenning van het belang van valorisatie door het beleid (Gijssels & Steenssens, 2011).

3 Beperkingen van het onderzoek

Zoals ieder onderzoek kent ook deze masterproef bepaalde beperkingen (Baarda, 2013). Ten eerste werd er getracht om toegang te verkrijgen tot zoveel mogelijk literatuur, echter waren sommige onderzoeken niet verkrijgbaar via de databanken of via Google Scholar. Hierdoor werden enkele studies niet in de tabel opgenomen. Ten tweede zijn de bevindingen niet generaliseerbaar naar de volledige populatie van onderzoekers vanwege het beperkt aantal interviews (Mortelmans, 2013). Een volgende beperking is de onervarenheid van de onderzoekster. Tijdens de interviews werd er niet altijd in de diepte bevraagd. Meer informatie kon behaald worden indien dit wel was gebeurd.

Een laatste beperking betreft de beperkte respons op de online bevraging. Ondanks het feit dat er verschillende pogingen gedaan werden om de responsgraad te verhogen, bleef de responsgraad erg laag. Om de respons te vergroten kan er in de toekomst bijvoorbeeld telefonisch contact opgenomen worden met de onderzoekers.

4 Aanbevelingen verder onderzoek

Deze masterproef beperkt zich tot het opsommen van bestaand onderzoek rond leren en detentie in Vlaanderen. Een onderzoeksaanbeveling hierbij is om deze onderzoeken te bundelen tot één geheel. Onderzoeken bundelen tot één geheel is relevant om met een grotere betrouwbaarheid uitspraken te doen over bepaalde thema's omtrent leren en detentie (Baarda, 2013).

Een tweede aanbeveling betreft het verder inzetten op grootschalig onderzoek naar de bovenstaande onderzoekstekorten. Bovendien behandelt deze masterproef enkel interviews met onderzoekers. Het kan ook relevant zijn om, in de mate van het mogelijke, zowel bij gedetineerden als bij de praktijk af te toetsen wat voor hen belangrijk is om te onderzoeken.

5 Conclusie

Het doel van deze masterproef was tweedelig: (1) een overzicht krijgen van bestaand onderzoek naar leren tijdens detentie in Vlaanderen en (2) peilen naar de ervaringen van onderzoekers naar dit thema.

Ten eerste beoogde deze masterproef inzicht te krijgen in bestaand onderzoek rond leren en detentie in Vlaanderen. Hieruit kan geconcludeerd worden dat er slechts een gering aantal grootschalig onderzoek gevoerd is. Zowel uit de review, de interviews als uit de online bevraging is gebleken dat onderzoek naar leren tijdens detentie nog een zeer uitgebreide onderzoeksagenda heeft af te werken. Detentieonderzoek zou gebaat zijn met een verdieping in: (1) peer support, (2) de meerwaarde van leren, (3) behoeften van gedetineerden, (4) veranderlijkheid van de motieven en barrières, (5) de verstoring van de continuïteit, (6) participatief onderzoek en (7) het in kaart brengen van methodieken voor leerkrachten.

Ten tweede werd er nagegaan wat de ervaringen zijn van Vlaamse onderzoekers met leren tijdens detentie. Hierbij werd er gepeild naar hun visie, onderzoekstekorten, uitdagingen en valorisatie omtrent leren tijdens detentie. Volgens de bevroegde onderzoekers zou, idealiter gezien, een effectieve leeromgeving in een detentiecontext meer inspelen op (1) de individuele behoeften van de gedetineerden, (2) zowel het formeel als het informeel leren betrekken, (3) leerlingen uit de 'vrije' samenleving betrekken bij de leertrajecten en (4) het combineren van verschillende leerdomeinen. Vervolgens werden er doorheen het onderzoek drie grote uitdagingen rond leren in een detentiecontext gedetecteerd. Een eerste uitdaging betreft het inzetten op het vergroten van het draagvlak van zowel de maatschappij als van de penitentiair beambten. Ten tweede is het belangrijk om bij de modernisatie van de gevangenis rekening te houden met de nood aan kwaliteitsvolle leerinfrastructuur. Daaropvolgend is het trachten te verminderen van de sterke focus op veiligheid en controle ook een grote uitdaging. Een laatste aandachtspunt is om naar de toekomst toe de ICT-mogelijkheden in de gevangenis optimaal uit te bouwen.

Uit het onderzoek is gebleken dat wetenschappelijk onderzoek niet makkelijk de beleidsinstanties of praktijkorganisaties bereikt. Samenwerken met belanghebbenden en onderzoek op een toegankelijke wijze kenbaar maken, kan hierin een belangrijke stap zijn. Inzake valorisatie kan de organisatie Klasbak vzw een beloftevolle rol vervullen. Eén van de doelstellingen van Klasbak vzw is namelijk om onderzoek rond leren en detentie te initiëren, regisseren en valoriseren (Klasbak vzw, 2016).

In conclusie kan gesteld worden dat ondanks het feit dat er slechts een beperkt aantal onderzoek naar leren en detentie bestaat, erkennen de respondenten dat de nood naar onderzoek rond dit topic groot is. Deze erkenning is al een stap in de goede richting naar het blijven investeren in grootschalig onderzoek binnen een detentiecontext. Om het hulp- en dienstverleningsaanbod optimaal uit te bouwen is het voeren van onderzoek eenmaal onmisbaar.

Referentielijst

- Adviesraad voor het Wetenschaps- en Technologiebeleid. (2007). *Alfa en gamma stralen: valorisatiebeleid voor de alfa- en gammawetenschappen*. Den Haag: Adviesraad voor het Wetenschaps- en Technologiebeleid (AWT).
- Allred, S. L., Harrison, L. D., & O'Connell, D. J. (2013). Self-Efficacy An Important Aspect of Prison-Based Learning. *The Prison Journal*, 93(2), 211–233.
- Alzúa, M. L., Rodriguez, C., & Villa, E. (2010). The quality of life in prisons: Do educational programs reduce in-prison conflicts? In *The Economics of Crime: Lessons For and From Latin America* (pp. 239–264). University of Chicago Press. Geraadpleegd van <http://www.nber.org/chapters/c11843.pdf>
- Apa, Z. L., Bai, R., Mukherejee, D. V., Herzig, C. T. A., Koenigsmann, C., Lowy, F. D., & Larson, E. L. (2012). Challenges and Strategies for Research in Prisons. *Public Health Nursing*, 29(5), 467–472. <https://doi.org/10.1111/j.1525-1446.2012.01027.x>
- Baarda, B. (2013). *Basisboek kwalitatief onderzoek: handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen [etc.]: Noordhoff.
- Bagnall, A.-M., South, J., Hulme, C., Woodall, J., Vinall-Collier, K., Raine, G., ... Wright, N. M. (2015). A systematic review of the effectiveness and cost-effectiveness of peer education and peer support in prisons. *BMC Public Health*, 15(1). <https://doi.org/10.1186/s12889-015-1584-x>
- Basiswet 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van gedetineerden, B.S. (2005).
- Belgisch Staatsblad. Basiswet betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden (2005). Geraadpleegd van http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2005011239&table_name=wet
- Belgisch Staatsblad. Decreet betreffende de organisatie van hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. (2013). Geraadpleegd van http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2013030809&table_name=wet
- Beyens, K. (2015). PrisonCloud. Een ICT-platform voor de Belgische gevangenis. *Panopticon*, 36(2), 122–126.
- Bhatti, G. (2010). Learning behind bars: Education in prisons. *Teaching and Teacher Education*, 26(1), 31–36. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2009.06.020>

- Boeren, E. (2011). Participation in Adult Education: Attitudes and Barriers. *Online Submission*. Geraadpleegd van <http://eric.ed.gov/?id=ED524898>
- Brazzell, D., Crayton, A., Mukamal, D. A., Solomon, A. L., & Lindahl, N. (2009). From the Classroom to the Community: Exploring the Role of Education during Incarceration and Reentry. *Urban Institute (NJ1)*. Geraadpleegd van <http://eric.ed.gov/?id=ED508246>
- Brosens, D. (2015). *Participatie in prison programmes: Profile of (non-)participants, encouraging and discouraging factors* (Doctoraat). Vrije Universiteit Brussel, Etterbeek.
- Brosens, D., De Donder, L., Mievis, J., Salhi, F., & Van Roy, L. (2016). *Inspraak & participatie van gedetineerden in de gevangenis van Gent*. Brussel: Vrije Universiteit Brussel.
- Brosens, D., De Donder, L., & Verté, D. (2013a). *Hulp- en dienstverlening gevangenis Antwerpen: een onderzoek naar de behoeften van gedetineerden*. Brussel: Vrije Universiteit Brussel.
- Brosens, D., De Donder, L., & Verté, D. (2013b). *Hulp- en dienstverlening gevangenis Antwerpen: een onderzoek naar de behoeften van gedetineerden*. Vrije Universiteit Brussel.
- Callan, V., & Gardner, J. (2005). *Vocational education and training provision and recidivism in Queensland correctional institutions*. Adelaide, S. Aust.: NCVER.
- Centre for Social Justice. (2009). *Locked up potential: a strategy for reforming prisons and rehabilitating prisoners: a policy report*. London: Centre for Social Justice.
- Cho, R. M., & Tyler, J. H. (2010). Does Prison-Based Adult Basic Education Improve Postrelease Outcomes for Male Prisoners in Florida? *Crime & Delinquency*, 59(7), 975–1005.
- Cislo, A. M., & Trestman, R. (2013). Challenges and solutions for conducting research in correctional settings: The U.S. experience. *International Journal of Law and Psychiatry*, 36(3–4), 304–310. <https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2013.04.002>
- Claes, B., & Brosens, D. (2015). Verdiepingen en verschuivingen in het hulp- en dienstverleningslandschap aan gedetineerden: Reflecties bij het nieuwe strategisch plan 2015-2020. *Panopticon*, 519–534.
- Comité van ministers van de raad van Europa. Recommendation Rec(2006)2 of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rules (2006). Geraadpleegd van https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805d8d25#_ftn1
- Costelloe, A., & Langelid, T. (2011). *Prison education and training in Europe - a review and commentary of existing literature, analysis and evaluation*. Birmingham: GHK.

- Davis, L. M., Bozick, R., Steele, J. L., Saunders, J. M., & Miles, J. (2013). *Evaluating the effectiveness of correctional education: a meta-analysis of programs that provide education to incarcerated adults*. Santa Monica, CA: RAND Corporation.
- Davis, L. M., Steele, J. L., Bozick, R., Williams, M. V., Turner, S., Miles, J., ... Steinberg, P. S. (Red.). (2014). *How effective is correctional education, and where do we go from here?: the results of a comprehensive evaluation*. Santa Monica, CA: RAND Corporation.
- Davis, L. M., Steele, J. L., Bozick, R., Williams, M. V., Turner, S., Miles, J., ... United States (Red.). (2014). *How effective is correctional education, and where do we go from here?: the results of a comprehensive evaluation*. Santa Monica, CA: RAND Corporation.
- De Clercq. (2009). *Arbeidstoeleiding tijdens detentie. Een meerwaarde voor de tewerkstelling na vrijlating?* (Masterproef). Universiteit Gent, Gent.
- De Ron, A. de, Tournel, H., & Snacken, S. (2009). *Aanbevelingen voor het optimaliseren van vorming, opleiding en arbeidstoeleiding binnen de gevangnissen in Vlaanderen: eindrapport 2009*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- Desmedt, E., Groenez, S., & Van den Broeck, G. (2006). Onderzoek naar de systeemkenmerken die de participatie aan levenslang leren in de EU-15 beïnvloeden. Geraadpleegd van <https://lirias.kuleuven.be/handle/123456789/188969>
- Dirkzwager, A., Nieuwbeerta, P., & Fiselier, J. (2009). Onbedoelde gevolgen van vrijheidsstraffen: Een literatuurstudie. *Tijdschrift voor Criminologie*, 51(1), 21–41.
- Diseth, Å., Eikeland, O.-J., Manger, T., & Hetland, H. (2008). Education of prison inmates: course experience, motivation, and learning strategies as indicators of evaluation. *Educational Research and Evaluation*, 14(3), 201–214. <https://doi.org/10.1080/13803610801956614>
- Dobbels, J., Ysebaert, W., & Kesbeke, W. (2015). Hoe onderzoekers werkelijk denken over valorisatie: De opmerkelijke resultaten van een enquête onder 727 respondenten. *TH&MA*, (1), 93–97.
- Eikeland, O.-J., Manger, T., & Asbjørnsen, A. (2009). *Prisoners' Educational Backgrounds, Preferences and Motivation: education in Nordic prisons*. Copenhagen: Norden, Nordic Council of Ministers.
- Erisman, W., & Contardo, J. B. (2005). Learning to Reduce Recidivism: A 50-state analysis of postsecondary correctional education policy. Geraadpleegd van [http://laclinica.slu.edu/Documents/professional_studies/prison_program/Learning%20to%](http://laclinica.slu.edu/Documents/professional_studies/prison_program/Learning%20to%20)

- 20reduce%20recidivism%20-%20A%2050-
state%20analysis%20of%20postsecondary%20correctional%20education%20policy.pdf
- Esperian, J. H. (2010). The effect of prison education programs on recidivism. *Journal of Correctional Education*, 61(4), 316–334.
- Europarat (Red.). (2006). *European prison rules*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Federale overheidsdienst Justitie. (2017). Een onderzoek doen? Geraadpleegd 3 mei 2017, van https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/gevangenen/studenten/onderzoeken
- Ferrando, A., Verlinden, E., Geysens, H., Van Rompaey, I., Smets, S., Van Acker, I., & Vansynghele, K. (2016). *Draaiboek: Coaching beginnende lesgevers gedetineerden*. Mechelen: Vocvo.
- GHK. (2012). *Prison education: Mapping of key data Annex 4 - Case study: Strategic plan of assistance and services to prisoners, Flanders, Belgium* (p. 10). Birmingham: European Commission.
- Gijssels, C., & Steenssens, K. (2011). *Naar waarde geschat: Valorisatie van onderzoek in de humane en sociale wetenschappen*. Brussel: Vlaamse Raad voor Wetenschap en Innovatie. Geraadpleegd van <http://www.vrwi.be/pdf/studiereeks22.pdf>
- Halliday-Wynes, S., & Beddie, F. (2009). *Informal learning: at a glance*. Adelaide: National Centre for Vocational Education Research.
- Hawley, J., Murphy, I., & Souto-Otero, M. (2013). *Prison education and training in Europe current state-of-play and challenges*. Brussel: European Commission. Geraadpleegd van <http://klasbak.net/doc/EC.pdf>
- Hellems, A., Aertsen, I., & Goethals, J. (2008). *Externe evaluatie strategisch plan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden: Eindrapport*. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven.
- Hetland, H., Eikeland, O.-J., Manger, T., Diseth, A., & Asbjørnsen, A. (2007). Educational background in a prison population. *Journal of Correctional Education*, 58(2), 145–156.
- Houtman, S. (2015). *Het perspectief van gedetineerde ouders op ouderschap in detentie* (Masterproef). Universiteit Gent, Gent. Geraadpleegd van http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/216/756/RUG01-002216756_2015_0001_AC.pdf
- Jovanić, G. (2011). The role of education in the treatment of offenders. *Support for Learning*, 26(2), 79–82.
- Kim, R. H., & Clark, D. (2013). The effect of prison-based college education programs on recidivism: Propensity Score Matching approach. *Journal of Criminal Justice*, 41(3), 196–204. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2013.03.001>

- Klasbak vzw. (2012). Wat zijn bakberichten? Geraadpleegd 27 april 2017, van <http://klasbak.net/index.php/bakberichten>
- Klasbak vzw. (2016). *Beleidsplan 2016-2019*.
- Koudahl, P. (2009). Denmark. In O.-J. Eikeland, T. Manger, & A. Asbjørnsen, *Prisoners' Educational Backgrounds, Preferences and Motivation: education in Nordic prisons* (pp. 41–67). Copenhagen: Norden, Nordic Council of Ministers.
- Leytens, E., Boffé, A., Nagels, I., Sempot, L., Michiels, O., Faes, N., ... Deltenre, S. (2011). *Directoraat-generaal Penitentiare Inrichtingen: Activiteitenverslag 2010*. Brussel: FOD Justitie. Geraadpleegd van https://justitie.belgium.be/sites/default/files/downloads/activiteitenverslag_epi_2010_nl.pdf
- Liebling, A., & Maruna, S. (Red.). (2005). *The effects of imprisonment*. Cullompton, Devon, UK; Portland, Or: Willan.
- Lochner, L., & Moretti, E. (2001). *The effect of education on crime: Evidence from prison inmates, arrests, and self-reports*. National Bureau of Economic Research. Geraadpleegd van <http://www.nber.org/papers/w8605>
- Lockwood, S., Nally, J. M., Ho, T., & Knutson, K. (2012). The Effect of Correctional Education on Postrelease Employment and Recidivism: A 5-Year Follow-Up Study in the State of Indiana. *Crime & Delinquency*, 58(3), 380–396. <https://doi.org/10.1177/0011128712441695>
- Lučić-Čatić, M. (2011). Challenges in conducting prison research. *Journal of Criminal Justice and Security*, 5(6), 31–45.
- Manger, T., Eikeland, O., Diseth, Å., Hetland, H., & Asbjørnsen, A. (2010). Prison Inmates' Educational Motives: Are They Pushed or Pulled? *Scandinavian Journal of Educational Research*, 54(6), 535–547. <https://doi.org/10.1080/00313831.2010.522844>
- Manger, T., Eikeland, O.-J., & Asbjørnsen, A. (2013). Effects of Educational Motives on Prisoners' Participation in Education and Educational Desires. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 19(3), 245–257. <https://doi.org/10.1007/s10610-012-9187-x>
- Molleman, T., & Leeuw, F. L. (2012). The Influence of Prison Staff on Inmate Conditions: A Multilevel Approach to Staff and Inmate Surveys. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 18(2), 217–233. <https://doi.org/10.1007/s10610-011-9158-7>
- Mortelmans, D. (2013). *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*. Leuven; Den Haag: Acco.

- Potemans, I. (2016). *Nulmeting digitalisering van het onderwijs binnen de gevangenis* (Masterproef). Katholieke Universiteit Leuven, Leuven.
- Prisoner Learning Alliance. (2013). *Smart Rehabilitation: Learning how to get better outcomes* (p. 50). Prisoners' Education Trust. Geraadpleegd van https://fbclientprisoners.s3.amazonaws.com/Resources/PLA_Smart_Rehabilitation_Report.pdf
- Reed, D. K. (2015). A Synthesis of the Effects of Correctional Education on the Academic Outcomes of Incarcerated Adults. *Educational Psychology Review*, 27(3), 537–558. <https://doi.org/10.1007/s10648-014-9289-8>
- Rode Antraciet vzw. (2015). Missie en visie van de Rode Antraciet. Geraadpleegd 17 mei 2017, van <http://derodeantraciet.be/missie-en-visie/>
- Roeland, R. (2016). *Bewakingsassistent zijn in de gevangenis van Gent: een onderzoek naar de perceptie van bewakingsassistenten op hulp- en dienstverlening in de gevangenis* (Masterproef). Vrije Universiteit Brussel, Brussel.
- Roth, B. B., & Manger, T. (2014). The relationship between prisoners' educational motives and previous incarceration, sentence length, and sentence served. *London Review of Education*, 12(2), 209–220.
- Schlesinger, R. (2005). Better myself: Motivation of African Americans to participate in correctional education. *Journal of Correctional Education*, 228–252.
- Sedgley, N. H., Scott, C. E., Williams, N. A., & Derrick, F. W. (2008). Prison's Dilemma: Do Education and Jobs Programmes Affect Recidivism? *Economica*, 77, 497–517. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0335.2008.00751.x>
- Smaling, A. (2009). Participatief onderzoek: een overzicht. *Kwalon*, 14(1), 23–32.
- Stuurgroep volwassenenonderwijs. (2014). Vlaamse leidraad voor het onderwijsaanbod in de gevangenissen.
- Tack, F. (2016). *Een mixed-method onderzoek naar het aanbod en gebruik van ICT in Europese gevangenissen*. (Masterproef). Vrije Universiteit Brussel, Brussel.
- Tassier, M. (2005). *Van crisis naar kans: Een handreiking voor de organisatie en de coördinatie van het onderwijs aan gedetineerden* (Handreiking) (p. 47). Mechelen: Vlaams Ondersteuningscentrum voor de Basiseducatie.
- TemaNord (Red.). (2009). *Nordic prison education: a lifelong learning perspective* (2. ed). Copenhagen: Nordic Council of Ministers.

- Tewksbury, R., & Stengel, K. (2006). Assessing correctional education programs: The students' perspective. *Journal of Correctional Education*, 13–26.
- Tournel, H., & Snacken, S. (2009). *Vorming, opleiding en arbeidstoeleiding in zeven Vlaamse gevangenissen*. Brussel: Koning Boudewijnstichting. Geraadpleegd van http://www.kbs-frb.be/uploadedFiles/KBS-FRB/05_Pictures,_documents_and_external_sites/09_Publications/PUB2009_1883_VormingGevangenis.pdf
- Triangle, E., & Mattens, J. (2011). *Behoeftenonderzoek bij onderwijzers: Specificiteit van onderwijs aan gedetineerden*. Katholieke Universiteit Leuven, Leuven.
- Vande Reyde, C. (2016). *Peer support in detentie: een kwalitatief onderzoek naar de implementatiemogelijkheden in Vlaamse gevangenissen*. (Masterproef). Universiteit Gent, Gent. Geraadpleegd van http://www.dehuizen.be/docs/Masterproef_VandeReydeC%C3%A9rane_2015-2016.pdf
- Vandevelde, S., Vander Laenen, F., Vanderplasschen, W., Mine, B., Maes, E., & De Clercq, L. (2016). *Proces en uitkomstevaluatie van de centrale aanmeldingspunten voor druggebruikers in de Belgische gevangenissen: samenvatting*. Geraadpleegd van <https://biblio.ugent.be/publication/8512575/file/8512577>
- Verenigde Naties. (1948). Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Geraadpleegd van http://www.werelddierenwerk.org/_docs/het-dier-en-haar-rechten.doc
- Verenigde Naties. (1955). Minimum Treatment of Prisoners. Geraadpleegd van http://heinonline.org/hol-cgi-bin/get_pdf.cgi?handle=hein.icj/icjrev0004§ion=7
- Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten. (2016). *De Digitale Samenleving. Nederland en zijn universiteiten: internationale pioniers in mensgerichte informatietechnologie*. Den Haag. Geraadpleegd van http://vsnu.nl/files/documenten/Publicaties/VSNU_De_Digitale_Samenleving.pdf
- Verhagen, P., & Leeuw, W. van der. (2010). *Kwaliteit met beleid: basisboek voor sociale studies*. Bussum: Coutinho.
- Vermeersch, L., & Vandenbroucke, A. (2009). Lifelong Learning 2010-subproject 5. The access of adults to formal and non-formal adult education. Country report: Belgium (Flemish Community). Geraadpleegd van <https://lirias.kuleuven.be/handle/123456789/266442>
- Vlaams Ondersteuningscentrum voor Volwassenonderwijs. (z.d.). Gedetineerden. Geraadpleegd 9 november 2016, van <http://www.vocvo.be/content/gedetineerden>

- Vlaamse Gemeenschap. (2015). *Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden Strategisch plan 2015-2020*. Geraadpleegd van https://www.departementwvg.be/sites/default/files/media/documenten/strap_gedetineerden_2015_2020_definitief.pdf
- Vlaamse overheid. (2015). *Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. Strategisch plan 2015-2020*. Brussel. Geraadpleegd van https://www.departementwvg.be/sites/default/files/media/documenten/strap_gedetineerden_2015_2020_definitief.pdf
- Vlaamse overheid. (z.d.-a). Bevoegdheden van gemeenschappen. Geraadpleegd 4 februari 2017, van <https://www.vlaanderen.be/nl/vlaamse-overheid/organisatie-van-de-vlaamse-overheid/bevoegdheden-van-gemeenschappen>
- Vlaamse overheid. (z.d.-b). Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. Geraadpleegd 15 mei 2017, van <https://www.departementwvg.be/welzijn-en-samenleving-hulp-en-dienstverlening-aan-gedetineerden>
- Waldram, J. B. (2009). Challenges of prison ethnography. *Anthropology News*, 50(1), 4–5.
- Western, B. (2002). The Impact of Incarceration on Wage Mobility and Inequality. *American Sociological Review*, 67(4), 526. <https://doi.org/10.2307/3088944>
- Winterfield, L., Coggeshall, M., Burke-Storer, M., Correa, V., & Tidd, S. (2009). *The Effects of Postsecondary Correctional Education: Final Report* (p. 42). Washington: The Urban Institute.

Bijlagen

Bijlage 1: Informed consent

Bijlage 2: Interviewschema

Bijlage 3: Labellijst

Bijlage 4: Interviewvoorbeeld

Bijlage 5: Online bevraging

Bijlage 1: Informed consent

INFORMED CONSENT

Titel onderzoek: Vlaamse onderzoekers aan het woord rond educatie tijdens detentie

Verantwoordelijke onderzoeker: Van Cleven Britt, masterstudente Agogische wetenschappen (VUB)

Het onderzoek waarvoor uw deelneming wordt gevraagd heeft tot doel inzicht te verkrijgen in het perspectief van Vlaamse onderzoekers over educatie en detentie. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door Britt Van Cleven in het kader van het behalen van een master in de Agogische Wetenschappen aan de Vrije Universiteit Brussel in samenwerking met Klasbak vzw, het expertisecentrum over leren en detentie.

Deelname aan het onderzoek houdt in dat u meewerkt aan een individueel interview. Hierbij zal er gewerkt worden aan de hand van topics en open vragen. Het interview zal opgenomen worden en vervolgens, indien gewenst, anoniem verwerkt worden. Participatie is volledig vrijwillig. Na ondertekenen van dit document behoudt u het recht om, tijdens het onderzoek af te zien van uw medewerking. De resultaten zullen gebruikt worden voor de uiteindelijke masterproef en kan mogelijk gepubliceerd worden.

Ik begrijp bovenstaande tekst en ga akkoord met deelname aan het onderzoek,

Naam en voornaam:.....te

(plaats)..... op (datum).....

Handtekening respondent:

Handtekening onderzoeker:

Contactgegevens:

Onderzoeker:

Van Cleven Britt

Britt.Van.Cleven@vub.ac.be

0476/64 41 66

Promotor:

Dorien Brosens

dorien.brosens@vub.ac.be

+ 32-2-629 25 31

Voorzitter Klasbak:

Liesbeth De Donder

liesbeth.de.donder@vub.ac.be

0494/ 13 68 68

Bijlage 2: Interviewschema

INTRODUCTIE

Goedendag, ik ben Britt Van Cleven, een masterstudente onderwijsagogiek aan de Vrije Universiteit Brussel. Als eerste wil ik u bedanken voor uw medewerking aan dit interview. In het kader van mijn masterproef onderzoek ik de ervaringen van Vlaamse onderzoekers naar leren tijdens detentie. Dit doe ik op vraag van vzw Klasbak, het nieuwe netwerk over leren en detentie. Een van de doelstellingen van klasbak is om een duurzame kennisdatabank uit te bouwen over leren en detentie. We willen met andere woorden informatie verzamelen over welke onderzoeken naar leren tijdens detentie (in de brede zin van het woord) er reeds gedaan zijn. Dit gaat over grootschalige onderzoeksprojecten, maar ook over kleinere zoals masterproeven, bachelorproeven, afstudeerprojecten, etc. De bedoeling van deze databank is bekend te maken welke onderzoeken er reeds gebeurd zijn. Door middel van dit onderzoek, wil ik dus in kaart brengen welke onderzoeken over leren tijdens detentie reeds gebeurd zijn in Vlaanderen en wat de noden en behoeftes zijn voor toekomstig onderzoek.

Dit interview zal aan de hand van een recorder worden opgenomen voor een zo volledig mogelijke analyse, indien u hier akkoord mee bent. Indien gewenst, wordt het interview anoniem verwerkt.

Indien akkoord, tekenen van informed consent

Kijken of de respondent nog vragen heeft voor de start van het interview.

KENNISMAKING

Graag wil ik starten met een kennismaking.

1. Kan u uzelf even voorstellen?

- a. Wat heeft u gestudeerd?
- b. Bent u verbonden aan een universiteit?
 - Zo ja, aan welke universiteit? Voor welke faculteit werkt u?

ONDERZOEK LEREN EN DETENTIE

Vervolgens gaan we het hebben over je eigen onderzoek naar leren en tijdens.

2. Kan u beschrijven bij welke onderzoeken rond leren en detentie je betrokken bent?

- a. Bij welke projecten was je zelf betrokken als onderzoeker?
 - Waarover gingen deze projecten?
 - Welke doelgroepen heb je betrokken in het onderzoek? Wie waren de respondenten?
 - Wat waren de belangrijkste resultaten?

- b. Bij welke master – of bachelorproeven ben je betrokken?
 - Waarover gingen deze master – of bachelorproeven?
 - Welke doelgroepen waren hierin betrokken? Wie waren de respondenten?
 - Wat waren de belangrijkste resultaten?
- c. Binnen welke onderzoeksgroep werkt(e) u rond dit thema?
- d. *Naargelang het onderwerp van het onderzoek kunnen er bijvragen gesteld worden (zie extra vragen onderaan).*

3. Binnen welk onderzoeksnetwerk bent u actief?

- a. Met wie werkt u samen om het onderzoek te voeren?
 - Met welke andere onderzoekers werkte u samen?
 - Met welke gevangenissen werkte u samen?
 - Met welke andere organisaties werkte u samen?

4. Zijn er nog andere onderzoeken rond educatie en detentie waaraan u hebt meegewerkt?

- a. *Vragen of de onderzoeker deze publicaties kan doorsturen (Uitleggen dat dit van belang is om een volledig overzicht van de onderzoeken in Vlaanderen in kaart te brengen)*

RESEARCH GAPS

Nu gaan we het hebben over de onderzoek tekorten binnen dit thema.

5. Rond welk thema binnen leren tijdens detentie is er nog onderzoek nodig? Wat zijn m.a.w. de research gaps?

- a. Waar zitten de noden naar de toekomst toe?
- b. Wat zijn de uitdagingen rond leren tijdens detentie in de toekomst?
- c. Welke onderzoeklijnen kunnen er in de toekomst uitgebouwd en gestimuleerd worden?

VISIE OP LEREN EN DETENTIE

Het derde onderdeel betreft jouw visie op leren en detentie.

6. Wat versta je onder 'leren tijdens detentie'?

- a. Betreft dit voor u zowel formele educatie als informele educatie?

- Kan u een voorbeeld hiervan geven?
- b. Is leren belangrijk in detentie?
 - Waarom wel/ waarom niet?

7. Vanwaar uw interesse/onderzoek naar leren tijdens detentie?

8. Hoe zou voor u leren tijdens detentie er idealiter uitzien?

- a. Wat zijn de voorwaarden om deze ideale leeromgeving te realiseren?

VALORISATIE VAN ONDERZOEK

Nu zou ik het graag willen hebben over de valorisatie van onderzoek naar leren en detentie

- 9. Hoe kunnen we de hoeveelheid van onderzoek vertalen naar beleid?
 - a. Hoe kunnen we het toegankelijk/ beschikbaar maken voor hen?
- 10. Hoe kunnen we de hoeveelheid aan onderzoek vertalen naar de praktijk?
 - a. Hoe kunnen we het toegankelijk/ beschikbaar maken voor hen?
- 11. Welke rol ziet u voor Klasbak vzw?

AFRONDING

Ten slotte een laatste vraag:

- 12. Kent u nog onderzoekers die werken rond educatie en detentie?
 - *(uitleggen dat ik aan de hand van sneeuwbal methode mijn respondentengroep groter wil maken)*

Ter herinnering: nog eens vragen of de onderzoeker zijn publicaties kan doorsturen.

Dit was de laatste vraag van het interview. Bedankt om mee te werken aan dit interview, ik stel dit erg op prijs. Zou u graag nog iets toevoegen wat nog niet aan bod is gekomen? Als u later nog een bedenking heeft mag u mij altijd gerust bellen of mailen in verband met het interview.

Indien gewenst kan ik contact met u opnemen wanneer de resultaten van het onderzoek zijn uitgewerkt.

Bij deze een klein cadeautje om u te bedanken voor uw tijd en medewerking.

Bijlage 3: Labelschema

1. Onderzoek
 - Onderwerp
 - Doelgroep
 - Resultaten
 - Knelpunten

2. Onderzoeksterkorten
 - Onderzoeksnoden
 - Uitdagingen

3. Visie onderzoeker
 - Ideale detentie

4. Valorisatie
 - Praktijk
 - Beleid
 - Rol Klasbak vzw

Bijlage 4: Interviewvoorbeeld

Om de anonimiteit te bewaren, zijn enkele fragmenten weggelaten.

Inleidend woord, uitleg onderzoek, tekenen informed consent, start opname

Graag wil ik starten met een kennismaking, kan u uzelf even voorstellen alsjeblieft?

Eumh en kan u beschrijven binnen welke onderzoeken rond leren tijdens detentie u betrokken was of bent? Ik ben niet specifiek betrokken op onderzoek dat daar eumh een sterke focus heeft op leren in detentie. In die zin dat ik niet heb meegewerkt aan onderzoek waarbij dat op welke manier participeren gedetineerden aan onderwijs bijvoorbeeld in de gevangenis, dat dat geen thema was. Maar door de verschillende onderzoeken die dat ik zelf gedaan heb en waar dat ik eumh in heb meegewandeld als copromotor heb ik wel wat dingen geleerd over hoe dat je, op welke lacunes er nog zijn rond onderwijs en de detentie.

Heeft u vaststellingen gedaan in uw onderzoek rond leren in de brede zin tijdens detentie?

Wel een van de vaststellingen die dat ik gedaan heb tijdens mijn doctoraat over leren in detentie ging over de manier waarop dat gedetineerden de context van het klaslokaal ervaren. In die zin dat als je kijkt naar leren in detentie en het onderwijs en de manier waarop dat onderzoek gebeurt gaat dat altijd over welke zijn belangrijke onderwijsmethoden naar gedetineerden of welke manier kan je gedetineerden meer laten participeren aan onderwijs in de gevangenis of op welke manier moet je je aanbod meer afstemmen op de doelgroep van gedetineerden of op welke manier moet je kijken naar hoe dat onderwijs een stap kan zijn naar het desisteren van criminaliteit en het niet meer opnieuw plegen van criminaliteit. Eumh waar dat het in weinig onderzoek over gaat is hoe is dat eigenlijk als gedetineerde om in een klaslokaal te zitten in de gevangenis. En hoe voelen gedetineerden zich in dat klaslokaal want je moet natuurlijk ook leerruimte creëren voor gedetineerden en tegelijkertijd is er heel veel onderzoek over hoe dat de cultuur is op de vleugel in de gevangenis maar nooit over hoe is nu de cultuur in het klaslokaal. Of eumh hoe gaan gedetineerden met elkaar om op de werkplaats eumh want dat kan je ook omschrijven als een leermoment. De manier van het beleven van het feit dat ze in die gevangenis zitten, hoe dat ze kijken naar hun eigen straf dat je daar heel veel raakpunten ziet tussen die gedetineerden die deelnemen aan die specifieke les. Eumh en dat dat verbinding creëert tussen die gedetineerden. Verbinding die dan op andere momenten, bijvoorbeeld als ze op de wandeling zijn of in de fitness of ergens anders dat die verbinding daar bekrachtigt wordt en dat op die manier het netwerk van gedetineerden verbreedt. Omdat zij op die manier veel gemakkelijker andere gedetineerden vinden die eumh en in beweging kunnen zetten om een meer vriendschappelijke of vertrouwelijke relatie op te bouwen. Eerder dan wanneer dat je op een vleugel bent en je ziet een heel grote diversiteit aan gedetineerden en het altijd zoeken is van; tegen wie kan ik wat zeggen, op welke manier kan ik mij ten aanzien van wie gedragen eumh, op welke manier kan ik mij openstellen ten aanzien van iemand anders. Maar wanneer dat je, zo een leslokaal is een heel interessant aangrijpingspunt voor gedetineerden om andere vormen van relaties aan te gaan met andere gedetineerden. En daar, die kracht van het leslokaal en op welke manier dat je daar als leerkracht mee om gaat, hoe je daar dingen voor in beweging kunt zetten, daar is op dit moment veel minder onderzoek naar gedaan.

En begeleidt u ook bachelor- of masterproeven rond het thema detentie? Wel ik begeleid op dit moment geen masterproeven of bachelorproeven. Ik heb dat gedaan aan de VUB maar op dit moment, nu, begeleid ik geen master of bachelorproeven daarrond.

Oké. En binnen welk onderzoeksnetwerk bent u actief? Oef, dat is een brede. Eumh ja wat is een onderzoeksnetwerk? Waar zit ik allemaal in (...) **Dat zijn heel wat netwerken dan.** Ja.

Eumh u hebt het daarnet al een beetje gezegd, rond welk thema binnen leren tijdens detentie is er nog onderzoek nodig? Wel ik denk dat het heel interessant zou zijn om onderzoek te doen naar op welke manier kan je, gaat men gedachten ordenen. Enerzijds heb je de tools die dat gebruikt worden in onderwijs in detentie. En met tools bedoel ik, ik denk dat er op een veel innovatievere en co-creatieve manier nagedacht kan worden over op welke manier kunnen we het onderwijs ten aanzien van gedetineerden interessanter maken; meer grijpbaarder maken en kunnen we drempelverlagend werken. En dan gaat het niet over het klassikale maar dan gaat het over het zoeken naar andere tools die ook die leercomponent mee aanwezig hebben, bijvoorbeeld blended learning of via gaming of via andere dingen waarbij dat je de stap verder zet dan het klassikale; we moeten Nederlands leren en we willen allemaal dat ze hun secundair afmaken. Dat is een eerste waarbij dat ik ook denk dat het niet alleen zit op het niveau van het doen van fundamenteel wetenschappelijk onderzoek, maar de verbinding praktijkgericht onderzoek met fundamenteel wetenschappelijk onderzoek waarbij dat je ook samen als universiteit of samen met een hogeschool bijvoorbeeld de verbinding maakt naar kunnen wij een product ontwikkelen en hoe moeten we dat dan ontwikkelen en op welke manier creëert dat dan een meerwaarde, conceptueel bijvoorbeeld maar ook naar het product zelf. Dus ik denk dat dat een piste is. Een tweede piste die dat ik zie is dat en dan kom ik terug op hetgeen dat ik daarstraks gezegd heb, dat je merkt dat het klaslokaal veel meer is dan alleen maar een klaslokaal. En dat je moet nadenken over op welke manier kan dat klaslokaal niet alleen iets betekenen naar het onderwijs toe van de gedetineerden maar kan dat ook iets betekenen in het bredere leven van de gedetineerden. En op welke manier kan je communicatie faciliteren tussen gedetineerden in dat klaslokaal en kan je ervoor zorgen dat gedetineerden op een of andere manier vanuit het element onderwijs in verbinding gebracht worden met heel gemakkelijke vragen als wie wil je zijn naar de toekomst toe en hoe zie je jezelf en wat wil je doen na de gevangenis en hoe zie je je traject na dat je buiten bent en wat heb je daar voor nodig denk je.

Wat dat heel simpele open vragen zijn, maar waarbij dat je merkt dat in een onderwijscontext er vaak heel sterk wordt toegespitst op: ik moet onderwijs geven, dat moeten we zien, dat is het leerplan enzovoort. En dat die bredere open vraag waar dat heel veel gedetineerden mee zitten dat die niet helemaal beantwoord wordt. Laat staan dat die bevestigd wordt of dat daar over gecommuniceerd wordt of iets anders. Ik vind dat daar ook nog heel wat onderzoekswerk ligt over welke mogelijkheden dat er zijn, hoe staan gedetineerden in dat klaslokaal, hoe voelen zij zich daar, welke meerwaarde zien zij naar het participeren aan onderwijs. En als laatste follow up onderzoek in die zin dat je merkt dat heel veel, dat er toch wat gedetineerden deelnemen aan het onderwijs en dat ik mij dan altijd afvraag: en wat heeft dat dan eigenlijk betekend? Betekent op menselijk vlak, voor het individu, wilt daarom niet zeggen omdat je bijvoorbeeld daarna in een job terecht komt waarbij dat je in se weinig gebruik kunt maken van hetgeen wat je geleerd hebt in de gevangenis in die sessies van het onderwijs eumh dat dat niet van meerwaarde kan zijn. Dat kan ook als

meerwaarde zijn voor u als persoon of voor uw innerlijke mens of voor uw menszijn of voor de reflecties die het te weeg gebracht heeft of het feit dat je eumh de dag beter bent doorgekomen in de gevangenis. Dus dat kan op verschillende manieren een meerwaarde hebben, maar tegelijkertijd moet het onderwijs in een detentiecontext nog de stap verder zetten, moet een meerwaarde creëren naar de re-integratie van het moment dat ze buiten zijn. En dan is de vraag wat is dan de meerwaarde van het onderwijs? En op welke manier kan je een follow-up onderzoek doen waarbij dat persoon x, de Jos, eerst in de gevangenis van Oudenaarde dat traject doorlopen heeft en dat je dan merkt dat ook dat ook de arbeidsconsulent en de VDAB zich daar aan aanpassen en dat daar als het ware vanuit de gevangenis een traject over heen de muren ontstaat waarbij het onderwijs een positief effect heeft gehad op de tewerkstelling bijvoorbeeld. Dus op die manier de verbinding tussen binnen buiten en het effect van onderwijs dat vind ik ook een belangrijke.

Ontbreekt dat nu nog dan over de muren heen dan eigenlijk follow up te doen? Wel ik merk nog veel te vaak dat er tussen het in de gevangenis zijn of buiten de gevangenis zijn dat daar schotten tussen zitten. Dat je merkt dat gedetineerden bijvoorbeeld aan iets participeren in de gevangenis en dat dat ja weinig dat dat wanneer dat ze dan buiten zijn dat dat daarom niet per definitie het vertrekpunt is voor CVO of Centrum Basiseducatie terwijl dat dat wel die organisaties zijn die in de gevangenis komen en die dingen allemaal doen, maar dat daar toch op een of andere manier een tussenschot zit of dat de VDAB buiten eumh die dingen wel bevraagd maar dat zij daar geen traject op laten aansluiten. En het feit dat je daar geen traject op laat aansluiten, wel dat krijgt voor de gedetineerden natuurlijk een herdefinitie van alle inspanningen die dat die in de gevangenis geleverd heeft. Want hij had natuurlijk de hoop gehad waarschijnlijk dat dat het volgen van autocad dat dat wel een enorm effect zou hebben op zijn tewerkstelling en daarna volgt hij, gaat hij dan bij de VDAB heftruckchauffeur doen. Ja dan gaat hij natuurlijk de vraag stellen "hoe komt dat dat ik zo die inspanningen gedaan heb om autocad te doen in de gevangenis", wat geen evidente opleiding is om dan daarna heftruckchauffeur te doen, wat een knelpuntberoep is en wat tegelijkertijd ook maakt dat hij heel snel een job zal hebben. Maar ja dan stel ik mij de vraag, moet dan die heftruck niet in de gevangenis komen en moeten ze daar dan niet met de heftruck leren rijden zodat je op een of andere manier er voor kunt zorgen dat onderwijs een deelcomponent wordt van hoe kan je gedetineerden op een meer omkaderde manier laten uitstromen uit de gevangenis en onderwijs heeft daar wel een rol in te spelen. Maar nu zijn daar nog zo overal schotten tussen die het moeilijker maken om daar een heel mooi gefaseerd ketentraject van te maken.

En dat dan onderzoeken hoe dat we dat dan kunnen dichten eigenlijk die schotten? Ik denk dat het al heel interessant zou zijn of een enorme meerwaarde als een onderzoeker in beeld kan brengen wat dat de schotten allemaal al zijn. Want dat is dan de tweede stap he; op welke manier kan je die schotten dan ofwel nivelleren ofwel kan je een traject creëren dat over die schotten gaat en dat je de gedetineerden meeneemt er over heen. Maar daarvoor denk ik dat het al heel interessant zou zijn om zicht te krijgen over, wat zijn dan die tussenschotten tussen het start van het traject van een onderwijstraject van een gedetineerde in detentie naar nu is hij volledig in een tewerkstellingstraject buiten de gevangenis en welk proces heeft hij doorgemaakt en welke moeilijkheden heeft hij zelf ervaren. En daarvoor zou je een onderzoek kunnen doen waarbij dat je spreekt met gedetineerden in de gevangenis, spreekt met gedetineerden die klaar zijn om op VI te

gaan en waarbij tegelijkertijd via de VDAB spreekt met gedetineerden die heel dat traject al doorlopen hebben en die terug kijken naar het traject dat ze gedaan hebben en de moeilijkheden en drempels die ze ervaren.

Oké. En wat zijn volgens u de uitdagingen rond leren tijdens detentie naar de toekomst toe? Wel ik denk dat een van de grote uitdagingen gaat zijn om innovatiever te zijn naar de tools, maar dat heb ik al geduid. En een tweede is om meer in te zetten op eumh de cultuur sensitieve component. Ik denk dat er de afgelopen jaren eumh nog veel te weinig doelgroepgericht gewerkt is geweest vanuit onderwijs en doelgroepgericht wilt niet alleen zeggen dat men kijkt naar de socio-economische toestand van een gedetineerde en dat men kijkt naar knelpuntberoepen en dat men probeert een traject te doen, maar dat heeft ook te maken met de socio-culturele achtergrond van een gedetineerde. De taalmoeilijkheden waar dat een gedetineerde soms mee zit en eumh dat men probeert te kijken op welke manier dat het onderwijs in detentie daarop aangepast kan worden. Eumh vergeet niet dat iets meer dan vijftig procent van de Belgische gedetineerden zijn van vreemde origine, dat zegt iets. En dan is de vraag op welke manier moet je daar dan als eumh als onderwijs mee omgaan. En hoe is dat nu onderwijsaangepast aan die grote groep. Dus ik denk dat dat een element is. Eumh en waar nog een andere uitdaging zit is op welke manier dat je eumh van onderwijs iets kunt maken dat meer gericht is op re-integratie. En waarbij dat je, zonder dat onderwijs de doelstelling moet hebben om te rehabiliteren. Maar onderwijs kan wel een positief effect hebben op het feit dat gedetineerden of ex-gedetineerden gaan desisteren van criminaliteit en dus niet opnieuw gaan plegen. Dus dan is de vraag welk is dan die rol van onderwijs en op welke manier kunnen we die rol van onderwijs bekrachtigen. En zijn er bepaalde dingen die dat een lesgever kan doen of dat het onderwijs of het lespakket kan doen om net dat positief effect verder te bekrachtigen. Zonder dat je dan helemaal in het rehabiliteren moet zitten. Maar als je merkt dat iets een positief effect heeft wel dan zou je maar zot zijn om daar niet op in te zetten. Dus ik denk dat dat ook nog een uitdaging is. Die drie stappen.

Het derde onderdeel betreft jouw visie over leren tijdens detentie. Wat versta jij onder leren tijdens detentie? Das een moeilijke. Wat ik versta onder leren tijdens detentie daarmee versta ik het leerproces dat een gedetineerde aangaat van bij de eerste dag van detentie tot het moment dat hij eumh de gevangenis buiten stapt. Een leerproces is iets wat dat veel breder gaat dan onderwijs, een leerproces gebeurt in sportactiviteiten, in de fitnessruimte, op de wandelcour. Dat leerproces vindt plaats in vormingen van de Rode Antraciet over slachtoffer in beeld, dat leerproces heeft plaats in herstelbemiddeling, in alle vormen van activering en activiteit eumh in alle vormen van zinvol bezig zijn met zichzelf. Dus dat gaat veel breder dan, dus op die manier denk ik dat een detentiecontext veel meer een lerende omgeving is dan dat wij zelf denken. Als wij de verbinding maken tussen leren en detente dan zitten we heel vaak op het niveau van welke onderwijs- of opleiding-onderdelen worden er gegeven, door wie of wat is de rol van Basiseducatie enzovoort. Terwijl dat een gevangenis constant een lerende omgeving is. Al is het maar over hoe moet ik opnieuw nieuwe feiten plegen of op welke manier kan ik ervoor zorgen naar de toekomst toe dat ik niet gepakt wordt, das ook een lerende omgeving. Eumh maar das vooral een lerende omgeving waarbij dat niet constructief en eumh normconform gedrag bestendig wordt en bekrachtigd wordt. Een lerende omgeving veronderstelt voor mij een omgeving waarbij dat

gedetineerden die willen constructief met zichzelf bezig zijn, die willen op een of andere manier afstand nemen van hun vroegere leven, dat die daarin bekrachtigd worden. En op dit moment is dat niet het geval. Dus als ik het heb over wat is mijn visie over de verbinding leren en detentie dan zit mijn visie vooral op detentie in de brede zin van het woord en leren ook in de brede zin van het woord, namelijk op welke manier kan je de gevangenis en de manier waarop dat mensen met elkaar omgaan in de gevangenis tot een lerende omgeving maken waarbij dat positief gedrag, waarbij dat constructief meewerken, waarbij dat stappen vooruit zetten als persoon bekrachtigd wordt. Eerder dan wanneer dat je in een situatie terecht komt als gedetineerde waarbij dat als je dan deelneemt aan een bepaalde activiteit of aan een bepaald onderwijsprogramma dat er andere gedetineerden zijn die je daar op een of andere manier over uitlecht of over spot. En dat je dan als het ware sterk moet zijn om daar niet aan toe te geven. En dat is geen lerende omgeving, dat is een omgeving waarbij dat dergelijk constructief gedrag niet bekrachtigd wordt en dat zou net een lerende omgeving moeten zijn. Dus dat mijn concept en visie.

Dus voor u is het zowel formele als informele educatie dan? Ik zit op de beide niveaus van educatie enerzijds en anderzijds heb ik het ook over de omgeving en de context. Want je kan informele educatie bijvoorbeeld creëren in de cel maar opnieuw is dat een geïsoleerd moment met de gedetineerden terwijl dat het voor mij gaat over het geheel, hetgeen wat er gebeurt tussen de muren zelf, tussen de gedetineerden. En dat je ook moet nadenken over op welke manier kunnen we daar een lerende omgeving van maken, ook al is het maar een deel een lerende omgeving van kunt maken. Zoals je bijvoorbeeld in Engeland hebt waarbij dat bepaalde delen van de gevangenis voorzien worden voor heel intensieve dagprogramma's rond leren en activering. En dat daar wel allemaal gedetineerden samen gezet worden die op een bepaalde manier kijken naar hoe wil ik leren, hoe wil ik vooruit en dat je wel een cultuur krijgt waarin dat gedetineerden elkaar ondersteunen "Ey Jos, kom op he seg, nu naar de les komaan, we moeten vooruit" en zoiets zou je moeten kunnen krijgen.

Het sluit een beetje aan bij de vorige vraag, maar hoe zou voor u leren tijdens detentie er idealiter uitzien?

Da zou idealiter uitzien als een heel divers aanbod en mogelijkheden voor gedetineerden. Gaande van heel praktijkgericht tot meer theoretisch, eumh dus heel divers ook cultuurdivers. Ook in verbinding met eumh buitenland, ge hebt heel veel buitenlandse gedetineerden die op een bepaald moment de keuze of de overweging zouden kunnen maken om terug te keren. Ja wat ben je dan met Nederlandse les te volgen hier? Eumh dus op die manier aangepast eumh. Waarbij dat je ook nadenkt op een creatieve manier om andere tools dan de huidige manier van lesgeven of de huidige manier van het overbrengen van kennis of van vaardigheden. Dat je het traject veel meer geïntegreerd maakt in de zin van dat je moet denken aan competentieontwikkeling eerder dan aan het geven van een bepaald lespakket. En competentieontwikkeling gaat over vaardigheden en krachten van het individu en de competenties die hem sterker maken om naar de arbeidsmarkt te kunnen gaan bijvoorbeeld. Dus competentiegericht. En als laatste zou dat een traject zijn dat een lerend traject is over heen de muren waarbij dat mensen instappen in een bepaald traject en daarna gefaseerd. Waarom zou je geen les kunnen volgen buiten de gevangenis en daarna terugkomen? Of zou je les kunnen volgen in de gevangenis, daarna uit de gevangenis, dan daarna van uit een

transitiehuis wat ook voor een gedeelte gesloten is, dat bestaat nu nog niet maar dat gaat er komen volgend jaar, vanuit een transitiehuis in een opleidingsinstituut waar dat je s' avonds terug wordt op... en zo dat je gefaseerd met de opleiding die heel de tijd het traject mee volgt van de gedetineerden, de stap maken van een heel gesloten setting naar een heel open setting. En dat het onderwijs eigenlijk structuur biedt doorheen heel dat traject van de gedetineerden naar ex-gedetineerden. Maja dat zou mijn ideale...

Eumh als ik het goed begrijp, bedoelt u dan dat ze in de gevangenis dan eigenlijk in de reguliere sector buiten, naar buiten kunnen en dan s' avonds terug naar de gevangenis of begrijp ik het fout?

Nee, dat begrijp je heel goed. Ik heb het dan over veel breder, op welke manier kan je meer op maat werken van de gedetineerden. Sommige gedetineerden hebben het nodig dat zij s' avonds bijvoorbeeld dat ze wel de opleiding buiten volgen waar dat ze s' avonds binnenkomen en soms heeft een maatschappij dat ook nog nodig als stok achter de deur om ervoor te zorgen dat hij niet zou hervallen. Maar tegelijkertijd heb je ook gedetineerden die op een bepaald moment de opleiding buiten kunnen volgen maar niet meer terug moeten gaan naar de gevangenis s' avonds maar bijvoorbeeld naar een transitiehuis waar dat ze in groep wonen. Of naar een private eumh huurwoning bijvoorbeeld waar dat zij verblijven of naar een residentiele setting waar dat ze voor een drughulpverlening zitten enzovoort maar je krijgt wel een heel divers pakket van mogelijkheden waarbij telkens de opleiding en het onderwijs of de tewerkstelling als rode draad doorheen het hele verhaal. En nu op dit moment krijg je het omgekeerde, je krijgt bijna een gefaseerd traject en telkens moet het onderwijs of de tewerkstelling zich aanpassen aan het gefaseerde traject van; ik zit in de gevangenis, nu ga ik op elektronisch toezicht, nu ben ik op VI en nu ga ik naar buiten. En telkens moet de persoon ofwel zich verplaatsen, ofwel terug naar de VDAB gaan, ofwel terug een school gaan zoeken of opleidingsinstituut enzovoort. En ik zou graag willen kijken op welke manier dat je het omgekeerde maakt. Namelijk dat mensen instromen in een opleidingsverhaal en dat dat opleidingsverhaal de rode draad wordt waar dat mensen uit structuur kunnen putten en dat naargelang de krachten en de eumh werkpunten van het individu dan gekeken wordt; hoe kunnen we op maat zorgen dat de juiste strafuitvoering-modaliteit gekoppeld kan worden op het hoofdbestanddeel, namelijk de opleiding of de tewerkstelling. Dus dat is eigenlijk het omdraaien, hetgeen wat dat nu gebeurt.

En ziet u dan ook mogelijkheden dat de gedetineerden les volgen met dan eigenlijk niet-gedetineerden?

Wel wij doen dat nog niet en dat is heel erg jammer maar ik ben daar heel groot voorstander van. Ik zou mee trekkende, willen trekken samen met de criminologie van de VUB en samen met Dorien en met Liesbeth wil ik heel graag trekken naar een manier waarop dat we net zoals dat gebeurt in de UK eumh gedetineerden samen gezet worden met criminologiestudenten. En daar volgen ze samen de opleiding voor bepaalde vakken. En omdat dat een heel moeilijk kruisbestuiving, ook voor criminologiestudenten of andere studenten is dat heel interessant voor bepaalde keuzevakken. Eumh je zou toch, dat is zelfde als het geven als een vak als penologie bijvoorbeeld, over de cultuur en de structuur van een gevangenis zonder dat je in een gevangenis bent. Ja das hetzelfde als het lesgeven

aan een hartchirurg over hoe dat het hart werkt zonder dat de chirurg het hart ziet of eumh het hart blootlegt en dan daar bepaalde handelingen mee moet doen. Wel voor een criminoloog vind ik dat net hetzelfde. De UK, in de UK staan ze daar veel verder in en hanteren zij de detentiecontext als een leerruimte voor hun eigen studenten vanuit universiteit, maar ook omgekeerd zetten ze in op de meerwaarde van het betrekken van die studenten. In de gevangenis en welk positief effect dat dat kan hebben op gedetineerden. Dus dergelijke dingen gebeuren al in Engeland maar dat doen wij nog niet en dat vind ik ja, ik vind dat we dat moeten doen en eumh als mij daar iemand over opbelt, dan zal dat heel snel gebeuren. Dus daar zijn wij zelf ook, maar het enige probleem is we zijn en ik weet (...), maar Brussel is wel niet de locatie om dat te proberen. Omdat je zit Sint-Gillis, Vorst en Berkendaal, dat zijn drie gevangenissen en ik ken ze vanbinnen en vanbuiten waar dat je op dit moment heel weinig hulp- en dienstverlening aan gedetineerden hebt, heel veel moeilijkheden hebt door de overbevolking en eumh door de vakbonden om daar echt zoiets op poten te zetten. Dus ik denk dat je dan moet gaan naar gevangenissen zoals bijvoorbeeld Beveren of Oudenaarde of Leuven. Waar dat je veel meer mogelijkheden hebt. Maar goed.

Oké, nu zou ik het graag willen hebben over de valorisatie van onderzoek van leren tijdens detentie. Hoe kunnen we de hoeveelheid van onderzoek vertalen naar het beleid?

Das een moeilijke. Wel het zou al heel interessant zijn om te pakken te krijgen welke voor het beleid kan ik mij inbeelden, over wat zijn nu zoals dat dan heet de ins en de outs om van een detentiecontext een lerende omgeving te creëren of, en dat is dan veel enger, onderwijs aan te bieden in de gevangenis. Welke dingen moet je doen en welke dingen doe je best niet. Eumh zo een overzicht. En een tweede; wat werkt? Welke positieve effecten zijn er bij bepaalde vormen van het geven van onderwijs. Eumh en dan een derde; op welke manier kan je de betrokkenheid en de participatiegraad en de uitstroom vergroten. Wat moet je daarvoor doen? Denk als je dat al in simpele woorden kunt eumh duwen telkens in een one pager en ik denk dat je daar al al veel aan hebt. En niet alleen als beleid, ik vind ook dat er veel gekeken wordt naar het beleid in de zin van; zij moeten het kader creëren en het raamwerk eigenlijk waarin dat onderwijs een plaats moet hebben in een detentiecontext. Maar ik vind het, ik zou het gek vinden zou eumh een leerkracht die les geeft in Oudenaarde dat ook niet weten. Want die moet ook weten, alé als ik les geef in het secundair onderwijs, dan heb ik een leerplan en leerdoelen en heb ik jaardoelen, heb ik bepaalde activiteiten, zit er een bepaalde onderwijsvisie achter, die verschillend is tussen het gemeenschapsonderwijs en het katholiek onderwijs enzovoort. Dus je hebt daar heel veel eumh elementen die maken dat mensen het gevoel hebben dat zij in een bepaalde visie zitten, bepaalde doelstelling zitten. Ik vind hetzelfde voor lesgevers die in een gevangeniscontext actief zijn, die moeten ook weten wat is mijn doel en niet alleen het doel van het leren in dat klaslokaal en die vijftig minuten of dat uur waar dat er daar iets gebeurd maar ook op welke manier wil ik gedetineerden mee bewegen op een bepaald traject, hoe kijken we daar naar, hoe willen we daarmee omgaan, dus ik zie het dan niet alleen als iets wat belangrijk is voor het beleid, maar ik zie het dan ook als iets wat dat op lager echelons, binnen organisaties en zelfs tot de praktijkwerker zelf iets moet zijn wat dat geweten is van dit werkt en dit werkt niet.

En hoe zouden we dan het onderzoek eumh toegankelijk kunnen maken voor de praktijk? Wat u dan net zei, de lesgevers enzo?

Wel ik krijg altijd dezelfde vraag, ik denk dat er... Ik herinner altijd mijn promotor die tegen mij zei wel zoveel te lager dat je gaat in de echelons, zoveel te minder tekst moet je zorgen dat je hebt en zoveel te meer moet je vertellen, moet je zorgen dat je casuïstiek hebt en moet je zorgen dat eumh dat je spreekt waarbij dat mensen de connectie kunnen maken met hetgeen dat je vertelt. Dus als ik die one pager moet gaan vertellen eumh aan lesgevers in eumh de gevangenis dan moet ik het hebben over hoe dat zij lesgeven, dan moet ik het hebben over hoe dat ze zich voelen, hoe dat zij hun traject zien van dat jaar, op welke manier dat zij willen omgaan met de klasstructuur en met de communicatie in de klas en welke drempels en moeilijkheden dat zij daarin ondervinden. Dat zal een heel ander gesprek zijn, dus dan heb ik het over focusgroepen in de gevangenis, dan heb ik het over eumh werkgroepen, intervisiemomenten, supervisiemomenten wat dat methodieken zijn om heel sterk verbinding te creëren en tegelijkertijd kennis uit te wisselen over hoe doe je dat nu in de praktijk. Dat is iets anders dan de website creëren waarin dat iemand van het onderwijs zeventwintig documenten kan zien met allemaal onderzoekresultaten die allemaal op een one pager staan. Wel daar gaat iemand van het onderwijs ja dan moet je al heel veel goesting hebben om daar... Want je moet die dan alle zeventwintig gaan lezen en dan moet je ook nog daar proberen uit te identificeren wat werkt voor mij en wat werkt niet voor mij. Terwijl dat ik wel denk dat dergelijke dingen heel interessant zijn voor beleidsmensen die op een of andere manier nadenken over hoe moet onderwijs in detentie er binnen dit en drie, vier jaar uitzien en welke initiatieven moeten wij op beleidsniveau initiëren zodat binnen twee, drie jaar de lesgever dat of dat of dat kan doen. Op die manier denk ik dat een bundeling van de informatie; wat weten we nu, wat moeten we nog weten, wat zijn goede praktijken, wat moeten we zeker niet doen. Dat zijn dingen wel eumh wel heel erg interessant zijn, maar als je echt naar de praktijk gaat dan moet je ook praktijkgericht werken en praktijkgericht informatie en kennis delen. Want anders gaat dat niet marcheren.

En bent u bekend met Klasbak vzw?

Ja.

Welke rol ziet u hier in voor Klasbak?

Ik zal het omdraaien in vraagstelling. Moet Klasbak een kennis- en praktijkcentrum zijn van onderwijs in detentie? En als het dan een kenniscentrum moet zijn over onderwijs in detentie, wat voor kennis zouden ze dan allemaal moeten verzamelen? Op welke niveaus; wetenschappelijk onderzoek, praktijkervaring, casuïstiek, intervisie eumh, internationaal onderzoek? Een tweede, als Klasbak een praktijkgericht centrum zou moeten zijn wat dan ondersteuning biedt inhoudelijk en methodes aan onderwijzend personeel in detentie, wat zouden ze dan allemaal in huis moeten hebben om die rol te kunnen evenaren. Eumh en wie zouden ze dan daarbij allemaal moeten betrekken. Eumh en nu heb ik mij niet uitgesproken over wat Klasbak zou moeten zijn. Eumh want ik vind dat een heel moeilijke omdat ik zit niet in die organisatie en ik vind het dan ook moeilijk om mij over iets uit te spreken waar dat ik het fijne ook niet van weet en de externe en interne discussies niet over eumh mee volg. Ik stel mij alleen de vraag op welke manier dat het nog meer een kenniscentrum, als het dat zou willen, een kenniscentrum of een praktijkgericht centrum zou kunnen zijn.

Oké ten slotte nog een laatste vraag; kent u nog onderzoekers die werken rond het thema leren tijdens detentie?

Heb je al de verbinding gemaakt met zo Steunpunt Diversiteit en Leren bijvoorbeeld? Of eumh... wat ik daarmee wil zeggen is dat als het gaat over de innercircle van die drie of vier onderzoekers die rond dat echt kleine thema bezig zijn wel dan denk ik dat er heel veel gebeurt aan de VUB met Dorien en dan denk ik dat daarna de wereld heel klein wordt tenzij dat je internationaal gaat. Maar dat wilt niet zeggen dat net zoals ik er wat onderzoekers zijn die wel bezig zijn rond detentie en dan breder waarbij dat de thematiek onderwijs of lerende omgeving wel aangeraakt wordt. Gewoon omdat dat deel uitmaakt van de gevangeniscontext. Das één en ten tweede zou ik kijken naar eumh zoals die steunpunt Diversiteit en Leren die dan wel vanuit een heel ander oogpunt daar naar kijken eumh maar die wel op het thema zitten van diversiteit en leren en diversiteit is nu wel afgelopen vijftien jaar een thema in de detentie die dat groter en groter wordt eumh dus ik denk dat je daar ook wel wat, wel wat interessante reflecties kunt halen waarbij ze wel wat afstand creëren naar de gevangeniscontext maar tegelijkertijd wel constant bezig zijn met dezelfde doelgroep als degene die dat in de gevangenis zit. Eumh het enige verschil tussen die twee doelgroepen is dat het ene een misdrijf gepleegd heeft en het andere niet. Maar de doelgroep en de socio-economische toestand en de culturele achtergrond en de moeilijkheden in een leertraject van die doelgroep is hetzelfde als diegene die in een detentiecontext zit. Het enige wat nog moeilijker maakt is dat je deze misschien iets gemakkelijker naar een leeromgeving kunt brengen maar die zitten in een gevangenis. Voilà.

Oké, is het mogelijk om uw eumh publicatie waarin het luikje leren tijdens detentie zit door te sturen naar mij? Zodat we dit kunnen opnemen in de databank.

Nu moet ik nadenken. Mijn eerste antwoord is sowieso ja, ik ben alleen aan het denken waar dat dat het meeste staat in uitgelegd. (...)

Eumh dat moet ik eens navragen.

Wat je kunt doen is eumh want als x toegang heeft tot, anders dan zoek ik het wel op, maar als Dorien toegang heeft, maar je gaat sowieso via de VUB-bibliotheek toegang hebben tot de databank. Dus dat ga je niet vinden, maar je gaat wel wat artikelen vinden waar dat hier en daar kleine stukjes staan. En die vind je het meeste in Panopticon.

Oké super. Dan wil ik u heel erg bedanken voor uw medewerking. Als u later nog een bedenking heeft mag u mij altijd mailen ofzo.

Bijlage 5: Online bevraging

Beste,

Om een zo volledig overzicht te hebben van wie er allemaal actief is rond het thema 'leren en detentie' (in een zo breed mogelijke zin) organiseert Klasbak vzw deze korte bevraging. Het invullen van de vragenlijst duurt 5 à 10 minuten.

Klasbak werd in 2012 opgestart als informeel netwerk van organisaties en personen die betrokken waren bij onderwijs in de gevangenissen, en is sinds 2015 een officiële vzw. Tegelijk met deze verandering van structuur, vond er ook een inhoudelijke verruiming plaats. Klasbak breidde haar focus uit tot het formele én het informele leren. De baseline netwerk voor onderwijs aan gedetineerden, werd dan ook vervangen door netwerk voor educatie in de gevangenis. Klasbak vzw is de Vlaamse afdeling van de European Prison Education Association (EPEA), en wil zich uitbouwen tot een kenniscentrum 'Leren en Detentie'.

Om dit te realiseren is één van onze doelstellingen het centraliseren van kennis en onderzoeken naar leren tijdens detentie (in de brede zin van het woord). Dit kan gaan over grootschalige onderzoeksprojecten, maar ook over kleinere onderzoeken zoals masterproeven, bachelorproeven, afstudeerprojecten, etc. Daarnaast willen we vooral ook de noden en behoeftes voor toekomstig onderzoek in kaart brengen. Dit doen we op twee manieren: 1) door deze korte online survey, 2) door een individuele bevraging van potentieel geïnteresseerde experts.

Alvast bedankt voor uw deelname.

Hartelijke groeten,
Liesbeth De Donder

Voorzitter Klasbak vzw
liesbeth.de.donder@vub.ac.be
0494/13 68 68

Kennismaking

Wat is uw naam?

Jouw antwoord

Aan welke universiteit bent u verbonden?

Jouw antwoord

Aan welk departement bent u verbonden?

Jouw antwoord

Bij welke onderzoeksgroep(en) bent u betrokken?

Jouw antwoord

VORIGE

VOLGENDE

Onderzoek naar leren en detentie

Wordt er binnen jullie onderzoeksgroep/departement onderzoek gevoerd naar leren en detentie?

- Ja
 Nee

Zo ja: Kan u toelichten hoeveel onderzoeksprojecten er gevoerd worden?

Jouw antwoord

Zo ja: Wat zijn de thema's van deze onderzoeksprojecten?

Jouw antwoord

VORIGE

VOLGENDE

Studenten en het thema leren en detentie

Worden er binnen jullie onderzoeksgroep/departement studenten begeleid in het maken van hun bachelorproef/masterproef rond leren en detentie?

- Ja
 Nee

Zo ja: Hoeveel studenten begeleiden jullie hierin?

Jouw antwoord

Zo ja: Wat zijn de thema's van deze bachelor - of masterproeven?

Jouw antwoord

Komen studenten op andere manieren in contact met het thema leren en detentie? (Bijvoorbeeld: Lessen, stages,...)

Jouw antwoord

Onderzoek in de toekomst

Zijn er plannen om in uw onderzoeksgroep/ departement naar de toekomst toe onderzoek te voeren naar leren en detentie?

Jouw antwoord

Rond welk thema binnen leren en detentie is er, volgens u, nog onderzoek nodig?

Jouw antwoord

VORIGE

VOLGENDE

Slot

Is er een mogelijkheid tot een interview omtrent dit thema? Zo ja, kan u hier uw email adres achterlaten aub?

Jouw antwoord

Indien u (of iemand anders van uw departement/ onderzoeksgroep) publicaties heeft rond het thema 'leren en detentie', is het mogelijk om deze naar ons door te sturen?

Contactgegevens: Britt.Van.Cleven@vub.be en dorien.brosens@vub.ac.be

Jouw antwoord

VORIGE

VERZENDEN

Hartelijk dank voor je deelname!

Contactgegevens:

Britt Van Cleven

Britt.Van.Cleven@vub.be

0476/64 41 66

Promotor:

Dorien Brosens

dorien.brosens@vub.ac.be

+ 32-2-629 25 31

[Nog een reactie verzenden](#)